Anti Gypsyism

Gamification to combat discrimination towards Roma

Транснационален извештај

Мапирање на јазовите во знаењата и вештините на работниците со млади и на младите луѓе

знаењето и вештините на младинските работници и младите

Co-funded by the European Union

Финансирано од Европската Унија. Сепак, изразените ставови и мислења се исклучиво на авторот(ите) и не мора да ги одразуваат ставовите на Европската Унија или на Извршната агенција за образование и култура на Европската Унија (EACEA). Ниту Европската Унија, ниту EACEA не можат да се сметаат за одговорни за нив. Број на проект: 2025-1-DE04-KA220-YOU-000359457

Проектни податоци	
Проект	Гејмификација за борба против дискриминацијата на Ромите
Акроним на проектот	Антициганизам
Број на проект	2025-1-DE04-KA220-YOU-000359457
Почеток на проектот	01/10/2025
Крај на проектот	30/09/2027
Координатор	INSTITUT FUR ROMA UND MINDERHEITEN EV
Партнери	HTEC Humane Technology Center LTD PAL NETWORK SYMPLEXIS ROMA YOUTH CENTRE ASSOCIATION FEDERACION NACIONAL DE ASOCIACIONES DE MUJERES GITANAS KAMIRA

Co-funded by the European Union

Финансирано од Европската Унија. Сепак, изразените ставови и мислења се единствено на авторот(ите) и не мора да ги одразуваат ставовите на Европската Унија или на Извршната агенција за образование и култура на Европската Унија (EACEA). Ниту Европската Унија, ниту EACEA не можат да се сметаат за одговорни за нив. Број на проект: 2025-1-DE04-KA220-YOU-000359457

Доставувани податоци	
Работен пакет	WP2
Раководител на работна група	SYMPLEXIS
Достапна количина	2.1
Име на предметот на испорака	Мапирање на недостатоците во знаењата и вештините на младинските работници и младите лица
Опфат	Доставување
Датум на објавување	25/02/2026
Статус	Нацрт документ

Верзии			
Верзија	**Датум на објавување**	**Автор(и)**	**Промени**

Co-funded by the European Union

Финансирано од Европската Унија. Сепак, изразените ставови и мислења се единствено на авторот(ите) и не мора да ги одразуваат ставовите на Европската Унија или на Извршната агенција за образование и култура на Европската Унија (EACEA). Ниту Европската Унија, ниту EACEA не можат да се сметаат за одговорни за нив. Број на проект: 2025-1-DE04-KA220-YOU-000359457

V1 - нацрт	25/02/2026	SYMPLEXIS, Evangelia Mama	Прва верзија, поставена за коментари од партнерите
V2-нацрт	27/02/2026	PAL Network, Yorgos MOUFTOGLOU	Дадени коментари за дополнувања/усовршувања
V3-нацрт	27/02/2026	HTEC Humane Technology Center LTD, Maria Christodoulou	Дадени коментари за дополнувања/усовршувања
V4-Конечна	27/02/2026	INSTITUT FUR ROMA UND MINDERHEITEN EV, Sanja Sulejmanova	Додадени белешки
V5-нацрт	27/02/2026	FEDERACION NACIONAL DE ASOCIACIONES DE MUJERES GITANAS KAMIRA	Дадов коментари за да предложам усовршувања.
V6-нацрт	27/02/2026	SYMPLEXIS, Mama Evangelia	Сите повратни информации од партнерите се вклучени. Споделување за конечно одобрување.

Лиценца: Транснационален извештај © од AntiGyp е лиценциран под

Creative Commons Наведување-Некомерцијално-Истакни слични дела 4.0 Меѓународна лиценца

Ве молиме прегледајте го следниот документ и дајте ги вашите коментари и предлози.

Co-funded by the European Union

Финансирано од Европската Унија. Сепак, изразените ставови и мислења се единствено на авторот(ите) и не мора да ги одразуваат ставовите на Европската Унија или на Извршната агенција за образование и култура на Европската Унија (EACEA). Ниту Европската Унија, ниту EACEA не можат да се сметаат за одговорни за нив. Број на проект: 2025-1-DE04-KA220-YOU-000359457

По прегледувањето на документот, ве молиме пополнете ја оваа табела (Сите партнери треба да го прегледаат документот и да ја пополнат оваа табела):

Контрола на податоци				
Ревизија	**Датум на ревизија**	**Име и презиме**	**Партнерска организација**	**Опис**
1	27/02/2026	Maria Christodoulou	HTEC Humane Technology Center LTD	Транснационалниот извештај е добро структуриран и ги претставува наодите од националните извештаи на јасен и кохерентен начин.
2	27/02/2026	Sanja Sulejmanova	INSTITUT FUR ROMA UND MINDERHEITEN EV	Транснационалниот извештај е уредно и добро составен, ефикасно интегрирајќи ги резултатите од националните студии.
3	27/02/2026	Cristina Alcántara	FEDERACION NACIONAL DE ASOCIACIONES DE MUJERES GITANAS KAMIRA	Транснационалниот извештај успешно ги интегрира наодите од националните студии, претставувајќи ги на

Co-funded by the European Union

Финансирано од Европската Унија. Сепак, изразените ставови и мислења се единствено на авторот(ите) и не мора да ги одразуваат ставовите на Европската Унија или на Извршната агенција за образование и култура на Европската Унија (EACEA). Ниту Европската Унија, ниту EACEA не можат да се сметаат за одговорни за нив. Број на проект: 2025-1-DE04-KA220-YOU-000359457

				логичен и достапен начин.
4				
5				
6				

Содржина

Содржина

1. 8
1.1. 8
1.2. 9
1.3. 9
1.4. 10
2. 11
3. 16
3.1. Белгија 14
3.2. Кипар 15
3.3. Германија 16
3.4. Грција 17
3.5. Северна Македонија 19
3.6. Шпанија 20

Co-funded by the European Union

Финансирано од Европската Унија. Сепак, изразените ставови и мислења се единствено на авторот(ите) и не мора да ги одразуваат ставовите на Европската Унија или на Извршната агенција за образование и култура на Европската Унија (EACEA). Ниту Европската Унија, ниту EACEA не можат да се сметаат за одговорни за нив. Број на проект: 2025-1-DE04-KA220-YOU-000359457

4. 24
5. 27
6. 53

Co-funded by the European Union

Финансирано од Европската Унија. Сепак, изразените ставови и мислења се единствено на авторот(ите) и не мора да ги одразуваат ставовите на Европската Унија или на Извршната агенција за образование и култура на Европската Унија (EACEA). Ниту Европската Унија, ниту EACEA не можат да се сметаат за одговорни за нив. Број на проект: 2025-1-DE04-KA220-YOU-000359457

1. Вовед

1.1. Позадина и цели на проектот

Проектот "Антициганизам – гејмификација за борба против дискриминацијата врз Ромите" се заснова на итна потреба да се реши антициганизмот како упорна и длабоко вкоренета форма на расизам низ Европа. И покрај постоечките европски рамки кои промовираат инклузија, учество и еднаквост на Ромите, дискриминацијата останува широко распространета во образованието, вработувањето и јавниот живот. Доказите презентирани во апликацијата за проектот покажуваат дека многу Роми, особено младите луѓе, и понатаму се соочуваат со говор на омраза, сегрегација и социјално исклучување, додека на професионалците кои работат со млади често им недостасуваат потребната обука и алатки за ефикасно справување со овие предизвици.

Како одговор на овие предизвици, проектот поставува кохерентна рамка на цели, кои може да се сумираат на следниов начин:

- Мапирање на постојните празнини во знаењето и вештините меѓу младинските работници и младите во однос на антицигантизмот, со цел идните интервенции да бидат засновани на докази и водени од потребите.
- Зајакнување на соработката меѓу младинските работници, ромските здравствени медијатори, ромските образовни медијатори и младите луѓе за подобрување на препознавањето, спречувањето и пријавувањето на инциденти на антициганизам.
- Да се развијат практични упатства и структуриран прирачник што ќе ги опреми младинските професионалци со конкретни методологии за борба против антициганизмот преку гејмификација.
- Да се дизајнира и пилотира едукативна друштвена игра што поттикнува критичко размислување, ангажман и свесност кај Ромите и не-Ромите.
- Да се воспостават локални антидискриминациски центри кои градат долгорочен капацитет, ја подигаат свеста и промовираат одржливи практики за работа со млади засновани на права во партнерските земји.

Иницијативата се спроведува во период од 24 месеци (октомври 2025 - септември 2027) со вкупен износ од 250.000 евра во рамките на програмата Еразмус+ Партнерства за соработка во младинската работа. Транснационалното партнерство ги обединува организациите од Германија, Кипар, Белгија, Грција, Северна Македонија и Шпанија, комбинирајќи експертиза во инклузијата на Ромите, работата со млади, дигиталните иновации, застапувањето против дискриминација и зајакнувањето на заедницата.

Co-funded by the European Union

Финансирано од Европската Унија. Сепак, изразените ставови и мислења се исклучиво на авторот(ите) и не мора да ги одразуваат ставовите на Европската Унија или на Извршната агенција за образование и култура на Европската Унија (EACEA). Ниту Европската Унија, ниту EACEA не можат да се сметаат за одговорни за нив. Број на проект: 2025-1-DE04-KA220-YOU-000359457

1.2. Опфат и цел на Транснационалниот извештај

Транснационалниот извештај претставува основен резултат во рамките на РП2, дизајниран да обезбеди сеопфатен преглед на сегашните знаења, вештини, ставови и практики поврзани со борбата против антициганизмот во секторот за млади. Повикувајќи се на истражувањата на национално ниво спроведени во секоја партнерска земја, извештајот ги консолидира наодите во споредбена перспектива на европско ниво, идентификувајќи заеднички празнини, структурни предизвици и ветувачки практики. Со анализирање на потребите на младинските работници и младите луѓе, извештајот обезбедува последователните резултати од проектот да бидат засновани на докази и резултати.

Опфатот на овој извештај се протега подалеку од едноставно собирање податоци. Тој го испитува нивото на свесност за антициганизмот, капацитетот на младинските професионалци да препознаат и да одговорат на дискриминацијата (и онлајн и офлајн) и во која мера иновативните методи, како што е гејмификацијата, се интегрирани во младинските практики. Преку овој процес на мапирање, извештајот ги истакнува разликите помеѓу земјите, а истовремено идентификува и национални методи кои можат да се приспособат на европско ниво или низ други земји од конзорциумот.

Нејзината општа цел е да го информира развојот на Смерниците за борба против антициганизмот, Прирачникот за гејмификација и едукативната друштвена игра. Транснационалниот извештај функционира како алатка за донесување одлуки која ја зајакнува соработката меѓу партнерите, ја подобрува методолошката кохерентност и ја зголемува долгорочната одржливост и релевантноста на едукативните ресурси на проектот на европско ниво.

1.3. Методолошки пристап

Транснационалниот извештај се заснова на истражувачки пристап со мешани методи, спроведен на национално ниво во рамките на WP2. Тој се базира на систематско собирање и консолидирање на податоци од шест национални извештаи подготвени од партнерите во проектот: INSTITUT FUR ROMA UND MINDERHEITEN

EV (Германија-координатор), PAL NETWORK (Белгија), HTEC Humane Technology (Кипар), SYMPLEXIS (Грција), FEDERACION NACIONAL DE ASOCIACIONES DE MUJERES GITANAS KAMIRA (Шпанија) и, ROMA YOUTH CENTRE ASSOCIATION (Северна Македонија).

Бирократско и теренско истражување беа спроведени помеѓу декември 2025 и февруари 2026 година во сите партнерски земји, обезбедувајќи споредливи и структурирани збирки на податоци низ контекстите.

Co-funded by the European Union

Финансирано од Европската Унија. Сепак, изразените ставови и мислења се исклучиво на авторот(ите) и не мора да ги одразуваат ставовите на Европската Унија или на Извршната агенција за образование и култура на Европската Унија (EACEA). Ниту Европската Унија, ниту EACEA не можат да се сметаат за одговорни за нив. Број на проект: 2025-1-DE04-KA220-YOU-000359457

Националното собирање податоци вклучуваше:

- Бирократско истражување за националниот контекст на антициганизмот и вклученоста на младите
- Онлајн прашалници:
    - 8 младински работници (вклучувајќи Ромски медијатори) по земја (вкупно 48)
    - 8 Ромски и не-ромски млади луѓе по земја (вкупно 48)

  Вкупен број на онлајн испитаници: 96 учесници
- Фокус-групи/интервјуа:
    - 5 млади работници (вклучувајќи ромски медијатори) по земја (вкупно 30)
    - 5 Ромски и не-ромски млади луѓе по земја (30 вкупно)

  Вкупен број на учесници: 60 учесници
- Идентификација на 2 добри практики по земја (вкупно 12)

Транснационалниот извештај ги синтетизира наодите од сите шест земји, идентификувајќи ги заедничките недостатоци во знаењето и вештините, структурните предизвици и преносливите добри практики. Овој пристап обезбедува методолошка доследност и ја зајакнува европската додадена вредност на резултатите од проектот.

1.4. Придонес на Извештајот кон A2.2 (Развој на упатства), резултатите од WP3 и WP4

Покрај A2.1, резултатите од националното и транснационалното истражување директно го информираат дизајнот и имплементацијата на понатамошните резултати од проектот. Особено, идентификуваните празнини во знаењето и вештините ја обезбедуваат основата за:

- A2.2, развој на Упатства за борба против онлајн и офлајн антициганизам, приспособени на реалните потреби на младинските работници и младите луѓе, кои ќе бидат тестирани во A2.3 преку национални работилници во кои ќе учествуваат младински работници и млади луѓе.

Co-funded by the European Union

Финансирано од Европската Унија. Сепак, изразените ставови и мислења се исклучиво на авторот(ите) и не мора да ги одразуваат ставовите на Европската Унија или на Извршната агенција за образование и култура на Европската Унија (EACEA). Ниту Европската Унија, ниту EACEA не можат да се сметаат за одговорни за нив. Број на проект: 2025-1-DE04-KA220-YOU-000359457

- WP3, кој развива прирачник за обука заснован на гејмификација и друштвена игра што ги адресира специфичните потреби за учење на младите луѓе.
- WP4, кој имплементира локални центри за борба против дискриминација и активности за градење капацитети за младински работници, ромски образовни и здравствени медијатори и млади луѓе, користејќи ги алатките развиени во WP2 и WP3.

Во оваа смисла, Националните извештаи, кои се составен дел од Транснационалниот извештај, функционираат не само како резултат од истражувањето, туку и како стратешка алатка за планирање што го води развојот на едукативни материјали, пилот-акции и интервенции за градење капацитети низ целиот проект.

2. Резиме на бирократско истражување. Историски, онлајн и структурирани форми на антициганизам и институционални одговори што влијаат врз ромската младина во земјите учеснички во проектот

Врз основа на литературната анализа, можеме со релативна сигурност да кажеме дека сите земји учеснички се дом на хетерогени ромски заедници со различни потекла, кои генерално се утврдуваат преку проценките на населението во комбинација со демографските податоци достапни во секоја земја. Постојат земји учеснички во проектот со значително ромско население во пропорција со нивното население, како што се Северна Македонија и Грција.

Исто така, во Шпанија и Грција ромските популации се долго воспоставени и географски концентрирани во одредени региони, додека во Германија ромските и синти заедници коегзистираат во поширок контекст на малцинствата и миграцијата. Во Северна Македонија, Ромите формираат уставно признаена заедница и се видливо присутни во урбаните општини, вклучувајќи области со ромско мнозинство.

Во Белгија, ромските и патничките заедници претставуваат мала, но социјално значајна малцинска група, а проценките за населението се засноваат првенствено на граѓанското општество и меѓународното следење поради ограничувањата за собирање етнички податоци. На Кипар, ромското население е компаративно мало и не е официјално евидентирано како посебна етничка категорија во националната статистика, што ги одразува пошироките уставни и политички ограничувања кои го спречуваат систематското етничко следење.

Сè на сè, во повеќето земји што учествуваат во проектот, Ромите се признаени од државата како малцинство, со исклучок на Грција, каде што Ромите не се идентификуваат како малцинство, туку како составен дел од грчкото општество, а државата не ги признава како малцинство. Сепак, во сите земји учеснички се забележуваат дискриминација, говор на омраза и расистичка реторика кон Ромите.

Co-funded by the European Union

Финансирано од Европската Унија. Сепак, изразените ставови и мислења се исклучиво на авторот(ите) и не мора да ги одразуваат ставовите на Европската Унија или на Извршната агенција за образование и култура на Европската Унија (EACEA). Ниту Европската Унија, ниту EACEA не можат да се сметаат за одговорни за нив. Број на проект: 2025-1-DE04-KA220-YOU-000359457

Заедничка карактеристика што се забележува кај овие различни популации во земјите учеснички во проектот е генерално маргинализацијата со која се соочуваат Ромите во секоја земја[1] , социјалната стигма (расизам и дискриминација против Ромите) и нивната изложеност на ситуации на сиромаштија, економска несигурност, несоодветно домување, невработеност или нестабилна и несигурна работа, како и ниската застапеност на Ромите во образованието во споредба со неромите граѓани во овие земји. Во исто време, недостатокот на учество на Ромите во политичкиот и општествениот живот надвор од ромските населби и микро-општество беше исто така забележан во сите земји-учеснички во проектот.

Младите Роми сè уште се непропорционално погодени, соочени со рани пречки во образованието, стигматизација во училишните средини и ограничени патишта до стабилно вработување и значајно учество во активности поврзани со младите. Антициганизмот во достапната литература е широко опишан како историски вкоренета и нормализирана форма на расизам која дејствувала и преку секојдневни интеракции на дискриминација и преку структурни механизми вградени во социјалните и институционалните практики. Во Германија, доказите од мониторингот укажаа на континуиран пораст на документирани антициганистички инциденти, вклучувајќи дискриминаторски третман и ширење стереотипи во дигиталните средини, зајакнувајќи ги структурните димензии на овој феномен.

Во сите земји, антициганизмот се манифестира во меѓусебно поврзани форми: директна дискриминација во вработувањето, образованието и домувањето, индиректна исклученост преку сегрегација и нееднаква достава на услуги; и симболични форми репродуцирани во медиумските наративи и онлајн просторите. Говорот на омраза, понижувачкиот третман, етничките и стереотипите за етничката припадност остануваат постојани карактеристики на јавниот дискурс, придонесувајќи кон нормализација на предрасудите. Непријавувањето на дискриминаторни инциденти постојано се идентификува како напречен проблем, поврзан со ниската доверба во институциите и ограничената доверба во достапните механизми за правна заштита.

Севкупно, истражувањето на литературата покажува дека антициганизмот во земјите учеснички не е ограничен на изолирани акти на дискриминација, туку функционира како структурна и историски вкоренета форма на расизам, при што ромската младина е особено погодена поради кумулативниот ефект на исклучувањето во образовната, социјалната и економската сфера.

[1] Со исклучоци дека во некои земји, на пример во Шпанија, Германија и Грција, во некои области дел од Синтите, шпанските Роми или грчките Роми, особено од помладата генерација, може да бидат социјално поинтегрирани или пообразовани од постарите генерации Роми или ромски имигранти кои доаѓаат од Балканот.

Co-funded by the European Union

Финансирано од Европската Унија. Сепак, изразените ставови и мислења се исклучиво на авторот(ите) и не мора да ги одразуваат ставовите на Европската Унија или на Извршната агенција за образование и култура на Европската Унија (EACEA). Ниту Европската Унија, ниту EACEA не можат да се сметаат за одговорни за нив. Број на проект: 2025-1-DE04-KA220-YOU-000359457

Во **Белгија**, вклучувањето на Ромите и напорите за спречување на дискриминацијата се опфатени во рамките на федералната правна рамка и Националната стратешка рамка за Ромите на Белгија за периодот 2022-2030 година. Антидискриминацијата е регулирана преку Законот за спречување на расизмот и поврзаното законодавство, додека Националната стратешка рамка за Ромите служи како главен политички инструмент за унапредување на еднаквоста, инклузијата и учеството на Ромите и Ромаџиите. Мерките за поддршка генерално се интегрирани во поширoки иницијативи за социјална инклузија и борба против сиромаштијата, наместо да се спроведуваат преку посветени структури специфични за Ромите.

Центарот за еднакви можности и борба против расизмот (Unia) дејствува како федерално тело за еднаквост одговорно за спроведување на законодавството против дискриминација и за справување со поплаките. Сепак, мониторингот на граѓанското општество укажува дека антициганизмот често се третира во рамките на пошироките цели против дискриминација, наместо како посебна и конкретно насочена форма на расизам, а извештаите истакнуваат постојана структурна дискриминација и недоволно пријавување.

На **Кипар,** антидискриминацијата се третира преку ратификувани европски и меѓународни правни инструменти, вклучувајќи ги и релевантните директиви на ЕУ и препораките на Советот на Европа. Ромската инклузија е вклучена во поширокатa рамка за социјална инклузија 2021-2020, која ги интегрира прашањата поврзани со Ромите во пошироките политики за социјална инклузија. Антициганизмот се третира преку општи одредби за еднаквост и антидискриминација, наместо преку специфично правно признавање како посебна форма на расизам.

Мониторингот на граѓанското општество идентификува значителни празнини во спроведувањето, забележувајќи дека мерките во голема мера остануваат хоризонтални и не се доволно приспособени за да се справат со антицигантизмот како структурна форма на дискриминација. Ограниченото учество на ромските организации на граѓанското општество и слабите механизми за мониторинг дополнително ја ограничуваат ефикасноста на постоечките рамки.

Во **Германија**, одговорноста за политичко дејствување и спроведување на политики во врска со социјалната инклузија на Синтите и Ромите првенствено лежи на покраините и локалните власти. Сојузната влада игра улога на поддршка и координација во овој процес. Една од клучните организации кои ги предводат овие напори е Центарот за документација и култура на германските Синти и Роми, кој неуморно работи на документирање на случаи на дискриминација.

Co-funded by the European Union

Финансирано од Европската Унија. Сепак, изразените ставови и мислења се исклучиво на авторот(ите) и не мора да ги одразуваат ставовите на Европската Унија или на Извршната агенција за образование и култура на Европската Унија (EACEA). Ниту Европската Унија, ниту EACEA не можат да се сметаат за одговорни за нив. Број на проект: 2025-1-DE04-KA220-YOU-000359457

Центарот исто така се залага за институционални промени и заштита на правата на Ромите на национално и европско ниво, како и Независната комисија за антициганизам, која го истакнува образованието како клучно за борба против антициганизмот. Телата за мониторинг ги евидентираат антицигански инциденти, зголемувајќи ја видливоста на структурната и институционалната дискриминација, иако доказите укажуваат на постојани предизвици.

Во **Грција**, националната политика за социјална интеграција на Ромите ја спроведуваат и регионите и локалната самоуправа во соработка со националниот орган, Секретаријатот за социјална солидарност и ублажување на сиромаштијата (Министерство за труд и социјални работи). Националната стратегија (СТОЛБ III. "Спречување и борба против стереотипите и дискриминацијата врз Ромите") и Акцискиот план за социјална инклузија на Ромите 2021–2030 ја сочинуваат главната политичка рамка што се занимава со антициганизмот, социјалното исклучување и нееднаквостите што ги погодуваат ромските заедници. Стратегијата е усогласена со Стратегиската рамка на ЕУ за Ромите за еднаквост, вклучување и учество 2030 и експлицитно признава дека Ромите во Грција и понатаму се соочуваат со дискриминација, сиромаштија, образовна исклученост и ограничен пристап до вработување, домување и здравствени услуги, и покрај претходните напори на политиките.

Грчкиот народен правобранител е националното тело за еднаквост одговорно за следење на дискриминацијата и унапредување на еднаквиот третман. Иако постои формален механизам за пријавување расистички инциденти, вклучително и антициганизам, доказите од мониторингот укажуваат на системско недоволно пријавување, ограничена институционална ефикасност и празнини помеѓу политичките обврски и спроведувањето, особено поради ограничените мандати и ограничените механизми за одговорност.

Во **Северна Македонија,** владата воспостави сеопфатна стратегија за инклузија на Ромите. Оваа стратегија се фокусира на социјалното и политичкото учество на Ромите, борбата против дискриминацијата и обезбедувањето еднаков пристап до можности во образованието, вработувањето и стручната обука. Стратегијата за инклузија на Ромите во земјата за 2022-2030 година е усогласена со Европската рамка за Ромите и клучните европски обврски како што се Познанската декларација и Министерските одлуки од 2020 година. Стратегијата ги наведува осумте клучни цели, вклучувајќи ги областите како што се образованието, вработувањето, здравството, домувањето, културата и напорите за борба против дискриминацијата. Дополнети се со Националната стратегија за развој на општество без поделби и интеркултурализам и Националната стратегија за

Co-funded by the European Union

Финансирано од Европската Унија. Сепак, изразените ставови и мислења се исклучиво на авторот(ите) и не мора да ги одразуваат ставовите на Европската Унија или на Извршната агенција за образование и култура на Европската Унија (EACEA). Ниту Европската Унија, ниту EACEA не можат да се сметаат за одговорни за нив. Број на проект: 2025-1-DE04-KA220-YOU-000359457

еднаквост и недискриминација 2022-2026. Овие рамки имаат за цел да ги намалат социо-економските нееднаквости и се фокусираат на еднаквост, борбата против антициганизмот и учеството на Ромите во социјалниот и политичкиот живот.

Иако постојат сеопфатни стратешки рамки, достапните наоди укажуваат на континуирани искуства со дискриминација кај ромската младина и постојано недоволно пријавување преку формалните институционални канали, што сугерира предизвици во ефективната имплементација и институционалната доверба.

Во **Шпанија**, Националната стратегија за ромска еднаквост, инклузија и учество (2021-2030), заедно со нејзиниот Оперативен план за 2023-2026 година, има за цел да ги намали разликите во образованието, да се бори против антициганизмот и да го промовира учеството на ромската младина во политичкото донесување одлуки. Оперативниот план, изработен во соработка со здруженија од ромското асоцијативно движење и Државниот совет на Ромскиот народ во Шпанија, ги набројува конкретните мерки за унапредување на еднаквоста и учеството на ромската заедница. Шпанија, исто така, ја зајакна својата рамка против дискриминација преку Законот за еднаков третман и недискриминација, а антициганизмот е признат во контекст на злосторства од омраза.

И покрај оваа зајакната правна и политичка рамка, достапните информации укажуваат на јаз помеѓу формалните обврски и реалноста со која се соочува ромското население, нагласувајќи ја потребата од поефективни механизми за спроведување и заштита.

Co-funded by the European Union

Финансирано од Европската Унија. Сепак, изразените ставови и мислења се исклучиво на авторот(ите) и не мора да ги одразуваат ставовите на Европската Унија или на Извршната агенција за образование и култура на Европската Унија (EACEA). Ниту Европската Унија, ниту EACEA не можат да се сметаат за одговорни за нив. Број на проект: 2025-1-DE04-KA220-YOU-000359457

3. Резиме на недостатоци во знаењата и вештините во секоја земја учесничка

3.1. Белгија

Од комбинираните податоци од истражувачките прашалници и фокус-групите, можеме да извлечеме следниве корисни заклучоци за јазот во знаењето и вештините кај младинските организации и младите луѓе во врска со антициганизмот.

- И покрај тоа што се многу искусни и образовани, младинските работници не се чувствуваат соодветно обучени (во рамките на формалните образовни системи и дигиталните средини) за да се справат со антициганизмот во структурирани, стратешки или дигитални контексти.
- Постои јаз помеѓу професионалното искуство и пристапот до специјализирани, ажурирани алатки за обука за антициганизам.
- Работниците со млади и едукаторите не само што немаат институционална поддршка, ресурси и специјализирана стручна поддршка (вклучително и ромски медијатори), туку и пријавуваат недоволно партнерства со иницијативи предводени од Роми.
- Ромската и неромската младина покажуваат несигурност како да одговорат безбедно и ефикасно кога се соочуваат со дискриминација.
- Меѓу младите постои ограничено критичко разбирање за тоа како институционалната дискриминација функционира надвор од поединечни инциденти.
- Просветителството за недискриминација не е системски интегрирано во формалните образовни системи.
- И младинските работници, и Ромите и не-Ромите, ја истакнаа потребата од интерактивни, партиципативни и гејмифицирани пристапи во учењето за справување со антициганизмот.

Предизвици со кои се соочуваат младинските организации и младите луѓе при одговарање на онлајн, офлајн и структурно вкоренетиот антициганизам во Белгија:

- Перзистентната структурна сиромаштија, сегрегацијата и институционалната дискриминација го зајакнуваат антицигантизмот и го ограничуваат ефективниот одговор.
- Недостатокот на безбедни физички и дигитални простори ја намалува подготвеноста на младите да се вклучат и отворено да зборуваат за дискриминацијата.
- Ниска доверба во институциите
- Страв од негативни последици/дискриминација

Co-funded by the European Union

Финансирано од Европската Унија. Сепак, изразените ставови и мислења се исклучиво на авторот(ите) и не мора да ги одразуваат ставовите на Европската Унија или на Извршната агенција за образование и култура на Европската Унија (EACEA). Ниту Европската Унија, ниту EACEA не можат да се сметаат за одговорни за нив. Број на проект: 2025-1-DE04-KA220-YOU-000359457

- Пречки во комуникацијата со наставниците и властите
- Јазични бариери, културни бариери и ограничена дигитална писменост
- Недостаток на информации

3.2. Кипар

Од комбинираните податоци од истражувачките прашалници и фокус-групите, можеме да извлечеме следниве корисни заклучоци за јазовите во знаењето и вештините во младинските организации и кај младите луѓе во врска со антициганизмот.

- И ромската и неромската младина покажуваат ограничена свест и разбирање за антициганството како посебен и структурен феномен.
- Младите Роми често им недостасуваат терминологијата и концептуалните алатки за да ја идентификуваат дискриминацијата како дел од поширокиот структурен систем
- Младите луѓе пријавуваат ограничено познавање на правата за еднаквост, механизмите за пријавување и достапните структури за поддршка.
- Младинските работници покажуваат концептуална свест, но идентификуваат јаз помеѓу разбирањето и практичниот капацитет за интервенција.
- На младинските работници им недостасува структурирана обука за водење случаи, деескалација на конфликти, патеки за упатување и ангажман чувствителен кон заедницата.
- Младинските работници ја истакнаа потребата од фасилитаторски вештини за водење чувствителен дијалог во мешани групи на Роми и не-Роми.
- Младинските работници пријавија недостаток на компетенции за дигитален и гејмификациски дизајн, надвор од едноставната употреба на дигитални алатки.
- И младите и професионалците ги идентификуваа дигиталните, гејмифицираните и уметничките пристапи како недоволно искористени, но ветувачки алатки.

Предизвици со кои се соочуваат младинските организации и младите во справувањето со онлајн, офлајн и структурно вкоренетиот антициганизам во Кипар:

Co-funded by the European Union

Финансирано од Европската Унија. Сепак, изразените ставови и мислења се исклучиво на авторот(ите) и не мора да ги одразуваат ставовите на Европската Унија или на Извршната агенција за образование и култура на Европската Унија (EACEA). Ниту Европската Унија, ниту EACEA не можат да се сметаат за одговорни за нив. Број на проект: 2025-1-DE04-KA220-YOU-000359457

- Структурниот антициганизам во домувањето, вработувањето, образованието и услугите го ограничува еднаквиот пристап до можности и ја поткопува довербата во институциите.
- Недостатокот на безбедни и пристапни простори ја ограничува отворената дискусија и пријавувањето на дискриминација.
- Стравот од осуда, стигматизација и ниската доверба во институциите ја обесхрабруваат младинската партиципација во образовните програми.
- Ограниченият пристап до информации и економските ограничувања ја намалуваат учеството на младите во образовните и свесностните програми.
- Јазичните бариери и ниските нивоа на писменост го ограничуваат учеството и пристапот до права.
- Недостатокот на координирани и долгорочни национални стратегии ја ограничува одржливоста на интервенциите.

3.3. Германија

Од комбинираните податоци од истражувачките прашалници и фокус-групите, можеме да извлечеме следниве корисни заклучоци за јазовите во знаењето и вештините во младинските организации и кај младите во однос на антициганизмот.

- И младинските работници и младите луѓе пријавуваат недостатоци во користењето јасен, конкретен јазик за препознавање и именување на антициганизмот и дискриминаторното однесување.
- Наставниците, младинските работници и медијаторите се опишани како немаат аналитички алатки и обука за да го идентификуваат антициганизмот и ефикасно да се спротивстават на предрасудите.
- Младинските организации и професионалците пријавуваат потреба од готови едукативни алатки и практични протоколи за спречување, откривање и одговарање на случаи на антициганизам (онлајн и офлајн).
- Младинските работници укажуваат на недостатоци во вештините за дигитална/медиумска писменост за препознавање дезинформации, стереотипи и кодиран расистички јазик; и за безбедно реагирање на онлајн вознемирување.

Co-funded by the European Union

Финансирано од Европската Унија. Сепак, изразените ставови и мислења се исклучиво на авторот(ите) и не мора да ги одразуваат ставовите на Европската Унија или на Извршната агенција за образование и култура на Европската Унија (EACEA). Ниту Европската Унија, ниту EACEA не можат да се сметаат за одговорни за нив. Број на проект: 2025-1-DE04-KA220-YOU-000359457

- Работниците со млади ја истакнуваат потребата од комуникациски вештини чувствителни кон траума и културни разлики за да се изгради доверба со ромската младина и семејствата.
- Младите Роми и не-Ромите покажуваат ниска самодоверба да зборуваат отворено во мешани групи и им се потребни безбедни формати за учество за да се вклучат без страв од погрешно толкување или осуда.
- Младите луѓе пријавија ограничена свест за структурите за поддршка и организациите за обука кои се занимаваат со антициганизам, што укажува на јаз во досегот/видливоста.
- И младите работници и младите луѓе изразија силен интерес за интерактивни, гејмифицирани и методи на учење засновани на сценарија за развивање практични вештини и ангажман.

Предизвици со кои се соочуваат младинските организации и младите во справувањето со онлајн, офлајн и структурно вкоренетиот антициганизам во Германија:

- Антициганизмот се опишува како структурен и постојан, кој продолжува да влијае врз ромската младина во образованието, можностите за вработување и граѓанското ангажирање.
- Клучните пречки за граѓанско учество вклучуваат ограничено доверување во институциите, страв од стигматизација и недостаток на безбедни простори.
- Ромската младина често избегнува да зборува во мешани групи од страв од погрешно толкување или осуда, што го ограничува учеството и дијалогот.
- Онлајн просторите се опишуваат како растечка сцена на антициганско вознемирување, при што стереотипите и говорот на омраза се пренесуваат во училниците и младинските групи.
- Недостатокот на обука и професионални алатки за ефикасно справување со антициганскиот расизам, онлајн и офлајн, го попречува доследната превенција и реакција.
- Пречките за учество во дигитално учење вклучуваат недоверба или страв од дискриминација, заедно со други ограничувања како што се мотивацијата/свесноста, ниските дигитални вештини и ограниченият пристап до уреди или интернет.
- Учеството на младите има тенденција да остане неформално и со мала видливост, што укажува на ограничени можности за значајно граѓанско или училишно ангажирање.

Co-funded by the European Union

Финансирано од Европската Унија. Сепак, изразените ставови и мислења се исклучиво на авторот(ите) и не мора да ги одразуваат ставовите на Европската Унија или на Извршната агенција за образование и култура на Европската Унија (EACEA). Ниту Европската Унија, ниту EACEA не можат да се сметаат за одговорни за нив. Број на проект: 2025-1-DE04-KA220-YOU-000359457

3.4. Грција

Од комбинираните податоци од истражувачките прашалници и фокус-групите, можеме да извлечеме следниве корисни заклучоци за јазовите во знаењето и вештините во младинските организации и кај младите луѓе во врска со антициганизмот.

- И кај Ромите и кај не-Ромите често недостасува доволно знаење за механизмите за пријавување и практичните алатки за разбирање на дискриминацијата и за ефикасно одговарање, при што повтореното изложување придонесува не само за недоволно пријавување, туку и за нормализација на антициганизмот.
- Младинските работници и професионалци пријавуваат недостатоци во пристапот до структурирани материјали за обука и континуиран професионален развој, особено во однос на антицигантизмот.
- Младинските работници и ромските медијатори известуваат за подготвеност да користат интерактивни/игрифицирани пристапи, додека дигиталните и игрифицираните програми за учење се главно отсутни на локално ниво.
- Постојат празнини во вештините за препознавање на структурен и институционален антициганизам, особено во образованието, полицијата/правдата и пристапот до јавни услуги.
- И младинските работници и младите луѓе укажуваат на потребата од достапно образование, приспособено на младите, за правата и за тоа "што да се прави" кога ќе се случи антициганизам (онлајн и офлајн).
- Работниците со млади и ромските медијатори пријавуваат силни интерперсонални/медијаторски компетенции, но сепак ја нагласуваат потребата за градење капацитети и обука за антициганизам.
- И професионалците и младите нагласија дека се потребни ко-креативни/учеснички методи за образовните алатки да ги одразуваат реалните искуства и културниот контекст.

Предизвици со кои се соочуваат младинските организации и младите при одговорот на онлајн, офлајн и структурно вкоренетиот антициганизам во Грција:

- Структурното сиромаштво и ограниченият пристап до основни добра и услуги се опишуваат како примарна пречка која претходи и ја интензивира дискриминацијата и антициганството.
- Институционалната неактивност, слабата одзивност и долгите процедури се сметаат за големи пречки, што ги обесхрабрува младите луѓе да пријават дури и кога ги знаат формалните процедури, што доведува до мала доверба во властите (вклучувајќи ја полицијата и нарочниот правобранител).

Co-funded by the European Union

Финансирано од Европската Унија. Сепак, изразените ставови и мислења се исклучиво на авторот(ите) и не мора да ги одразуваат ставовите на Европската Унија или на Извршната агенција за образование и култура на Европската Унија (EACEA). Ниту Европската Унија, ниту EACEA не можат да се сметаат за одговорни за нив. Број на проект: 2025-1-DE04-KA220-YOU-000359457

- Стереотипите и негативните медиумски претстави се идентификуваат како фактори што го одржуваат антициганството и ги зајакнуваат предрасудите и социјалната дистанца.
- Јазичните и културните бариери, како и дигиталната неписменост, го ограничуваат учеството и ангажманот во образовни/граѓански иницијативи.
- Недовербата и стравот од дискриминација се опишуваат како главни пречки за ромската младина, додека немањето мотивација и свест се истакнуваат од страна на не-ромската младина.
- Недостаток на информации за можности.
- Онлајн-околините се идентификуваат како клучни места каде што се среќава антициганизам (говор на омраза, расистички коментари), што влијае и на набљудувањето и на непосредното искуство.

3.5. Северна Македонија

Од комбинираните податоци од истражувачките прашалници и фокус-групите, можеме да извлечеме следниве корисни заклучоци за јазовите во знаењето и вештините кај младинските организации и младите луѓе во врска со антициганизмот.

- Антициганизмот е опишан како присутен и вкоренет во секојдневниот живот, но терминот и неговото значење остануваат непознати или нејасни за многу едукатори и работници со млади. И за младите луѓе.
- Работниците со млади пријавуваат недостаток на професионален капацитет: некои се чувствуваат сигурни поради искуството и обуката за медијација, додека други пријавуваат само умерена сигурност и недостаток на обука специјално насочена кон антициганизмот.
- На професионалците и на младите им се припишува потреба од посилни вештини за комуникација, фасилитација и решавање конфликти за безбедно и конструктивно справување со дискриминацијата.
- Младинските работници укажуваат на недостатоци во пристапот до висококвалитетни материјали, потпирајќи се главно на прирачници развиени од невладини организации, и повикуваат на стабилна долгорочна поддршка и ресурси.
- Младинските работници укажуваат на потреба за приспособување на игрифицираните алатки на локалните контексти, користејќи културно познати елементи и вистински сценарија од училиштата и заедниците.
- И младинските работници и младите изразуваат интерес за дигитални алатки и учење преку игри, и опишуваат потреба од ресурси приспособени за млади, визуелни, соодветни за возраста, кои го објаснуваат антициганизмот на јасен јазик.

Co-funded by the European Union

Финансирано од Европската Унија. Сепак, изразените ставови и мислења се исклучиво на авторот(ите) и не мора да ги одразуваат ставовите на Европската Унија или на Извршната агенција за образование и култура на Европската Унија (EACEA). Ниту Европската Унија, ниту EACEA не можат да се сметаат за одговорни за нив. Број на проект: 2025-1-DE04-KA220-YOU-000359457

Предизвици со кои се соочуваат младинските организации и младите во справувањето со онлајн, офлајн и структурно вкоренетиот антициганизам во Северна Македонија:

- Економските тешкотии и постојаните социо-економски потешкотии се повеќепати опишани како клучни пречки кои го намалуваат учеството во воннаставна настава и граѓанско управување.
- Ниска доверба во институциите.
- Јазични и културни бариери.
- Страв од осуда за зборување романски јазик, недостаток на самодоверба, страв од предрасуди.
- Институционална дискриминација во училиштата, вербално злоставување и растечка непријателност (говор на омраза и стереотипи).
- Семејното обесхрабрување и раните одговорности во заедниците се опишуваат како фактори што го ограничуваат учеството во активности надвор од наставната програма.
- Ограничени достапни информации за програмите.
- Слаба институционална поддршка и ограничена меѓусекторска соработка, со препораки за зајакнување на соработката меѓу училиштата, невладини организации и општините.

3.6. Шпанија

Од комбинираните податоци од истражувачките прашалници и фокус-групите, можеме да извлечеме следниве корисни заклучоци за јазовите во знаењето и вештините во младинските организации и кај младите во однос на антициганизмот.

- Професионалците идентификуваат недостаток на специјализирана обука и ажурирани ресурси за сеопфатно справување со антициганизмот, вклучувајќи ја и употребата на партиципативни и иновативни методологии како што е гејмификацијата.
- Професионалците известуваат дека младите често покажуваат ниска критичка свест и тешко им е да препознаат како функционира дискриминацијата, особено во социјално исклучени средини каде што дискриминацијата е нормализирана.
- Младите луѓе пријавуваат нерамномерни нивоа на знаење и капацитет за одговор. Некои имаат само основно разбирање, додека напредното знаење е главно поврзано со правната обука.

Co-funded by the European Union

Финансирано од Европската Унија. Сепак, изразените ставови и мислења се исклучиво на авторот(ите) и не мора да ги одразуваат ставовите на Европската Унија или на Извршната агенција за образование и култура на Европската Унија (EACEA). Ниту Европската Унија, ниту EACEA не можат да се сметаат за одговорни за нив. Број на проект: 2025-1-DE04-KA220-YOU-000359457

- Младите наведуваат дека содржината на обуката е честопати премногу теоретска/правничка, што ја прави тешка за разбирање без правно образование, и бараат поедноставен јазик и примери од секојдневниот живот.
- Младите луѓе идентификуваат потреби за вештини поврзани со критичко размислување, медиумска писменост, познавање на права и способност да се соочат со дискриминација или да ја пријават.
- И стручните лица и младите позитивно го оценуваат потенцијалот на гејмификацијата и интерактивните методи како ефикасни алатки за учење, особено кога се засновани на реални сценарија за дискриминација.
- Професионалците ја нагласуваат потребата од промовирање на гордоста на сопствениот идентитет и културното знаење за да се зајакне самодовербата и отпорноста на дискриминација.
- Младите и професионалците ја нагласуваат важноста на позитивни примери (Роми и не-Роми) за да се скршат стереотипите и да се поддржи ангажманот.

Предизвици со кои се соочуваат младинските организации и младите во справувањето со онлајн, офлајн и структурно вкоренетиот антициганизам во Шпанија:

- Антициганизмот се опишува како структурен, интерисекциски и секојдневен, вклучувајќи нормализирани практики во образованието, вработувањето и јавните услуги, со што се ограничува еднаков пристап и инклузија.
- Образованието се опишува како клучна област каде што стереотипите и сегрегацијата опстојуваат, создавајќи институционална бариера што ја репродуцира исклученоста.
- Нормализација на дискриминацијата.
- Медиумите и социјалните мрежи се опишуваат како фактори што ги зајакнуваат стереотипите и го поткопуваат критичкото размислување, влијаејќи и врз младите и врз потенцијалните професионалци.
- Страв, недоверба и непријатност во партиципативните простори.
- Младите исто така пријавуваат недостаток на информации за тоа како да одговорат ефикасно (процедурно знаење) и за достапните можности/ресурси, што го ограничува учеството и дејствувањето.
- Професионалците ги идентификуваат недостигот на ресурси и недостатокот на институционална посветеност како пречки, вклучувајќи ги и ризиците од професионално преоптоварување поради недостаток на специјализирана обука.
- Дискриминацијата се опишува како емоционално оптоварувачка и поврзана со самозаштитно однесување, што го ограничува отвореното учество.

Co-funded by the European Union

Финансирано од Европската Унија. Сепак, изразените ставови и мислења се исклучиво на авторот(ите) и не мора да ги одразуваат ставовите на Европската Унија или на Извршната агенција за образование и култура на Европската Унија (EACEA). Ниту Европската Унија, ниту EACEA не можат да се сметаат за одговорни за нив. Број на проект: 2025-1-DE04-KA220-YOU-000359457

4. Предлози за цели на учење и приоритети за градење капацитети за препознавање, реагирање и пријавување на антициганизам кај Ромската и неромската младина и младинските работници

Ромска и неромска младина

Цели на учењето	**Идентификувани поврзани празнини низ земјите**	**Приоритет за градење капацитети**	**Предложен образовен пристап**
Развивање на способноста да се препознае антициганизмот како структурна и историска форма на расизам (надвор од поединечни инциденти)	Ограничено концептуално разбирање на антициганизмот; нормализација на дискриминацијата; потешкотии во именувањето на структурен расизам	Критички вештини за подигање на свеста и структурна анализа	Учење засновано на сценарија; раскажување приказни; симулации на случаи од реалниот живот; визуелни и за млади прифатливи објаснувања
Зајакнување на знаењето за права, механизми за пријавување и безбедни патеки за	Слабо познавање на правата и процедурите за пријавување; недоволно пријавување поврзано	Практично граѓанско образование и процедурна писменост	Интерактивни игри за донесување одлуки засновани на сценарија за пријавување,

Co-funded by the European Union

Финансирано од Европската Унија. Сепак, изразените ставови и мислења се исклучиво на авторот(ите) и не мора да ги одразуваат ставовите на Европската Унија или на Извршната агенција за образование и култура на Европската Унија (EACEA). Ниту Европската Унија, ниту EACEA не можат да се сметаат за одговорни за нив. Број на проект: 2025-1-DE04-KA220-YOU-000359457

одговор (онлајн и офлајн)	со недоверба во институциите; неизвесност каде да се побара поддршка		поедноставени водичи; симулации со улоги
Изградба на самодоверба и комуникациски вештини за безбедно оспорување на дискриминацијата во мешана средина	Страв од осуда; ниска доверба; недостаток на безбедни простори; ниска самодоверба за отворено зборување	Самоизразување, асертивност и вештини за решавање конфликти	Играње улоги; работилници водени од врсници; игрефицирани сценарија за решавање конфликти
Зајакнување на медиумската писменост и критичкото размислување во дигитални средини	Влијание на стереотипите во социјалните мрежи, изложеност на говор на омраза на интернет и ограничени вештини за препознавање на кодиран дискриминаторски јазик	Дигитална отпорност и препознавање на онлајн антициганизам	Модули за дигитална писменост преку игрификација; анализа на онлајн содржини; симулации на интеракции на социјалните мрежи
Поттикнување на идентитет, гордост, отпорност и видливост на позитивни ромски улоги	Интериоризирана стигма; емоционално оптоварување од дискриминација; ограничена видливост на позитивни ромски улоги	Учење засновано на зајакнување и образование кое го потврдува идентитетот	Интерактивна наративна изложеност на Ромски улоги; креативни и уметнички партиципативни работилници

Работници со млади, едукатори и професионалци

Целта на учењето	**Идентификувани поврзани празнини низ земјите**	**Приоритет за градење капацитети**	**Предложен образовен пристап**

Co-funded by the European Union

Финансирано од Европската Унија. Сепак, изразените ставови и мислења се исклучиво на авторот(ите) и не мора да ги одразуваат ставовите на Европската Унија или на Извршната агенција за образование и култура на Европската Унија (EACEA). Ниту Европската Унија, ниту EACEA не можат да се сметаат за одговорни за нив. Број на проект: 2025-1-DE04-KA220-YOU-000359457

Зајакнување на концептуалното и аналитичкото разбирање на антициганизмот како структурен расизам	Избегнување или површна употреба на терминот; ограничени вештини за структурна анализа; конфузија помеѓу општа дискриминација и антициганизам	Специјализирана обука против расизам заснована на локалните реалности и студии на случај	Структурирани модули за обука; анализа на случаи; вежби за мапирање на институции
Развивање практични протоколи за интервенција за онлајн и офлајн случаи на антициганизам	Недостаток на готови алатки, упатства и процедури за заштита; неизвесност при одговарање на инциденти	Оперативни вештини за одговор и структурирани патеки за интервенција	Обука заснована на симулации; гејмифицирани вежби засновани на протоколи; развој на практични алатки
Унапредување на вештините за фасилитација, медијација и комуникација чувствителна кон траума	Потреба за деескалација на конфликти; потешкотии во водењето чувствителни дискусии; ограничени пристапи информирани за траума	Управување со безбеден простор и вештини за фацилитација чувствителна кон културата	Сценарни улоги; надгледувана пракса; рефлексивни и вежби за учење од врсници
Зајакнување на дигиталната компетентност и капацитетот за дизајн на гејмификација	Разидувањето помеѓу дигиталната запознаеност и педагошката примена; недостаток на вештини за дизајнирање инклузивни гејмифицирани алатки	Применета дигитална педагогија и вештини за инклузивен дизајн на игрификација	Практични работилници за развој на интерактивни сценарија; модули за мешано учење
Подобрување на институционалната соработка и механизмите за упатување	Слаба меѓусекторска координација; ограничена соработка помеѓу училиштата, невладини организации и локалните власти; ниска институционална доверба	Координација на повеќе засегнати страни и развој на патеки за упатување	Вежби базирани на случаи за мапирање на системите за упатување; колаборативни симулации; работилници за градење мрежи

Co-funded by the European Union

Финансирано од Европската Унија. Сепак, изразените ставови и мислења се исклучиво на авторот(ите) и не мора да ги одразуваат ставовите на Европската Унија или на Извршната агенција за образование и култура на Европската Унија (EACEA). Ниту Европската Унија, ниту EACEA не можат да се сметаат за одговорни за нив. Број на проект: 2025-1-DE04-KA220-YOU-000359457

5. Список на добри практики (вкупно 12, по 2 од секоја земја)

Име на најдобра практика:	"Луѓето на патувањето, подалеку од предрасудата: граѓанство множествена" – Валонија, Белгија
Држава:	Белгија
Краток опис: (макс. 300 зборови)	Педагошки сет на алатки дизајниран од Centre de Médiation des Gens du Voyage et des Roms за да им помогне на едукаторите, културните работници и актерите во заедницата да се справат со предрасудите и стереотипите за Ромите и патниците. Сетот содржи креативни материјали, материјали засновани на медиуми и материјали ориентирани кон дискусија (видео записи, игри, формати за дебата, уметнички активности). <u>Главни цели</u> **i.** Да се оспоруваат стереотипите и антициганизмот преку прикажување на Ромите и Патувачите како целосни граѓани со повеќекратни идентитети. **ii.** Да ѝ помогне на поширокатa јавност да ги разбере секојдневните реалности, историјата и социјалната разновидност надвор од клишеата. **iii.** Да се промовира меѓусебно разбирање и дијалог меѓу Ромите/Патувачите и поширокото општество. Комплетот се користи во училишта, центри на заедницата, културни простори и во контексти на обука. Активностите се приспособени според возраста (од раното детство до возрасни) и вклучуваат: 1. Креативни вежби (цртање, раскажување приказни, уметничка интерпретација) 2. Анализа на медиуми (видео записи, анимирани извештаи, документарци) 3. Водени дебати и сесии за рефлексија Олеснувачите ги користат материјалите за да поттикнат дискусија, да ги доведат во прашање доминантните наративи и да ги поврзат животните искуства со поширoки општествени прашања (граѓанство, мобилност, дискриминација).

Co-funded by the European Union

Финансирано од Европската Унија. Сепак, изразените ставови и мислења се исклучиво на авторот(ите) и не мора да ги одразуваат ставовите на Европската Унија или на Извршната агенција за образование и култура на Европската Унија (EACEA). Ниту Европската Унија, ниту EACEA не можат да се сметаат за одговорни за нив. Број на проект: 2025-1-DE04-KA220-YOU-000359457

	Пристапот е партиципативен и рефлексивен, ги поттикнува учениците активно да се вклучат наместо пасивно да примаат информации.
Трендови и потенцијални придобивки од оваа најдобра практика (макс. 250 зборови)	Една од клучните предности на оваа најдобра практика е нејзината педагошка флексибилност. Со комбинирање на креативно изразување, анализа на медиуми и водена дискусија, таа одговара на различни стилови на учење и возрасни групи, од раното детство до образованието на возрасни. Овој мултимодален пристап го поддржува критичкото размислување, емпатијата и рефлексивноста, компетенции кои сè повеќе се препознаваат од страна на CEDEFOP и Европската комисија како суштински за инклузивното образование и работата со млади. Фокусот на алатката за справување со контранарративи се справува со критичниот јаз идентификуван од страна на FRA и ERRC: упорноста на стереотипите и нормализираниот антициганизам во јавниот дискурс. Преку претставување на Ромите и патниците како сложени поединци со повеќекратни социјални улоги и идентитети, материјалите помагаат во деконструкција на поедноставените и стигматизирачките претстави. Потенцијалните придобивки вклучуваат зголемена свест за антициганизмот кај не-романската публика, зајакнат интеркултурен дијалог и подобрени капацитети на едукаторите, младинските работници и културните медијатори за да се занимаваат со чувствителни теми како што се дискриминацијата, мобилноста и државјанството. Важно е што партиципативната методологија ги оспособува учениците да ги доведуваат во прашање доминантните наративи и поттикнува взаемно разбирање, придонесувајќи за социјална кохезија и инклузивно демократско учество на локално ниво.
Како оваа најдобра практика може да се користи/пренесе (макс. 250 зборови)	Оваа најдобра практика има голем потенцијал за преносливост во различни европски контексти, особено во работата со млади, неформалното образование и иницијативите за учење во заедницата. Нејзината модуларна структура им овозможува на фасилитаторите да ги приспособат активностите на локалните реалности, институционалните услови и целните групи, вклучувајќи училишта, младински центри, невладини организации и културни организации. Алатката може да се интегрира во програмите за обука на младински работници како практичен ресурс за справување со антициганизмот, говорот на омраза и стереотипите. Нејзините активности засновани на медиуми и креативни активности можат лесно да се комбинираат со дигитални алатки, елементи на гејмификација или локални практики на раскажување приказни, што ја прави особено релевантна за современите стратегии за ангажирање на младите. Преводот и контекстуалната адаптација би овозможиле материјалите да ги одразат националните истории, локалните ромски заедници и специфичните модели на дискриминација во земјата. На ниво на заедница, алатката може да поддржи интервенции засновани на дијалог, спојувајќи ги Ромите и не-Ромите учесници во безбедни, олеснети

Co-funded by the European Union

Финансирано од Европската Унија. Сепак, изразените ставови и мислења се исклучиво на авторот(ите) и не мора да ги одразуваат ставовите на Европската Унија или на Извршната агенција за образование и култура на Европската Унија (EACEA). Ниту Европската Унија, ниту EACEA не можат да се сметаат за одговорни за нив. Број на проект: 2025-1-DE04-KA220-YOU-000359457

	простори. Неговиот партиципативен пристап го прави погоден за локални центри за заштита од дискриминација, интеркултурни настани и кампањи за подигање на свеста. Покрај тоа, дизајнот прилагоден по возраст овозможува континуитет низ образовните патеки, од раното образование до образованието на возрасни.
Линк до веб-страницата:	https://cmgv.be/valise-pedagogique/
Повеќе информации:	https://cmgv.be/wp-content/uploads/2018/05/fiches_pedagogiques.pdf https://cmgv.be/wp-content/uploads/2018/05/guide_animation_5_fiches_pedagogiques.pdf

Име на најдобра практика:	Рефлексии – Ромите во Белгија (Фландрија и Брисел): патувачка изложба и програма за раскажување приказни
Држава:	Белгија
Краток опис: (макс. 300 зборови)	Reflecties: Рома во Белгија е национално поддржана патувачка изложба фокусирана на животот на Ромите во Белгија. Развиена од Каритас Фландрија во соработка со Универзитетот за применети науки АР во Антверпен и јавните власти, и финансиски поддржана од Европската комисија. Се прикажува во институции за сеќавање, културни и образовни институции (на пр. Казерне Досин, Музеј на миграцијата во Брисел). Главни цели **а.** Да се оспорат стереотипите и антициганизмот преку претставување на Ромите гласови и доживеани искуства **б.** Да се промовира позитивна репрезентација и угледни примери, особено за Ромски младинци Изложбата користи лични животни приказни и портрети на Роми кои живеат во Белгија, комбинира визуелно раскажување приказни со сведоштва и едукативна рамка, е наменета и за поширокаата јавност и за самата ромска заедница и ги поврзува работата со сеќавањата, едукацијата против дискриминација и

Co-funded by the European Union

Финансирано од Европската Унија. Сепак, изразените ставови и мислења се исклучиво на авторот(ите) и не мора да ги одразуваат ставовите на Европската Унија или на Извршната агенција за образование и култура на Европската Унија (EACEA). Ниту Европската Унија, ниту EACEA не можат да се сметаат за одговорни за нив. Број на проект: 2025-1-DE04-KA220-YOU-000359457

	зајакнувањето на младите. Мобилниот формат ѝ овозможува на изложбата да патува низ градови и до различни публики. Преку моќна фотографија, сценографија, интервјуа и имерзивни прикази, изложбата ги оспорува доминантните стереотипи и ги поканува посетителите да размислат за вообичаените претпоставки за ромските идентитети, аспирации, таленти и животни искуства. Таа се нуди и на холандски и на француски јазик и патува по музеи, културни центри и јавни простори низ Белгија, допирајќи до разновидна публика. Наместо само да презентира фактички статистики, програмата користи креативни наративни и визуелни методи за да изгради емпатија и да го продлабочи разбирањето. Таа ги поттикнува учесниците (вклучително и младите) активно да се вклучат во материјалите, да ги доведуваат во прашање предрасудите и да ги гледаат Ромите како сложени, разновидни човечки суштества, а не како сведени карикатури.
Трендови и потенцијални придобивки од оваа најдобра практика (макс. 250 зборови)	Иницијативата Reflecties следи растечки тренд во работата за инклузија каде креативното изразување, раскажувањето приказни и личниот наратив поефективно ги предизвикуваат предрасудите отколку традиционалните предавања или кампањи за подигање на свеста. Со тоа што им дава простор на Ромите да ги раскажат своите приказни, изложбата се оддалечува од апстрактните антирасистички изјави и се насочува кон ангажман насочен кон човекот, што е докажано дека ги намалува стереотипите и поттикнува емпатија кај учесниците и публиката. Придобивките вклучуваат: ● Разбивање на стереотипите преку лично искуство — посетителите слушаат вистински гласови и лични приказни, наместо апстрактни слогани. ● Креативно и визуелно учење што им се допаѓа на различни публики, вклучувајќи ги младите и едукаторите. ● Освестување на Ромите како примери преку нивно позиционирање како раскажувачи на сопствените животи, наместо како пасивни студии на случај. ● Дијалог меѓу заедниците, бидејќи изложбите се одржуваат во различни градови и културни контексти, со што поширокатa јавност се запознава со ромската реалност.

Co-funded by the European Union

Финансирано од Европската Унија. Сепак, изразените ставови и мислења се исклучиво на авторот(ите) и не мора да ги одразуваат ставовите на Европската Унија или на Извршната агенција за образование и култура на Европската Унија (EACEA). Ниту Европската Унија, ниту EACEA не можат да се сметаат за одговорни за нив. Број на проект: 2025-1-DE04-KA220-YOU-000359457

	• Поврзување на наставната програма и работата со млади, бидејќи училиштата и младинските центри можат да ја искористат изложбата како основа за дискусии, креативни работилници и модули за критичко размислување.
Како оваа најдобра практика може да се користи/пренесе (макс. 250 зборови)	Reflecties: Roma in België може да се прилагоди и пренесе на неколку начини: 1. Формат што може да се реплицира и да патува: Други градови или заедници можат да ја организираат изложбата или да ја прилагодат нејзината галерија за локални простори — музеи, центри на заедницата, училишта и младински клубови — за да ангажираат разновидна публика. 2. Креативни работилници за млади: Работниците со млади можат да ја искористат изложбата како катализатор за креативни едукативни сесии, како што се фотографски проекти, работилници за лично раскажување приказни, ролеви игри и уметнички проекти кои го истражуваат идентитетот и предрасудите. 3. Интеграција во училишната наставна програма: Училиштата можат да ги интегрираат темите од изложбата во часовите за дискриминација, историја и човекови права, користејќи водено истражување и поттикнувања за дискусија засновани на приказните и визуелните инсталации. 4. Дигитална адаптација: Со зголемувањето на важноста на дигиталната вклученост, може да се создадат онлајн или виртуелни верзии на изложбата — вклучувајќи интерактивно раскажување приказни, задачи за рефлексија со елементи на игра или онлајн водени тури. 5. Вклучување во политики: Локалните и националните креатори на политики можат да ја искористат изложбата како мерка за јавна свест за справување со антициганизмот во поширок стратегии за вклучување, поврзувајќи креативен наратив со законодавни и образовни реформи
Линк до веб-страницата:	https://www.mi-is.be/nl/themas/armoede/integratie-roma/belgisch-nationaal-roma-platform/werkingsjaar4-2019-2021?utm_source

Co-funded by the European Union

Финансирано од Европската Унија. Сепак, изразените ставови и мислења се исклучиво на авторот(ите) и не мора да ги одразуваат ставовите на Европската Унија или на Извршната агенција за образование и култура на Европската Унија (EACEA). Ниту Европската Унија, ниту EACEA не можат да се сметаат за одговорни за нив. Број на проект: 2025-1-DE04-KA220-YOU-000359457

Повеќе информации:	https://commission.europa.eu/system/files/2022-10/1_2_belgiums_national_roma_strategic_framework_original_version_nl_2022_-_2030.pdf?utm_source

Име на најдобра практика:	Предавање на Гурбетча (Курбетча) како алатка за културно зајакнување и борба против антициганизмот
Држава:	Кипар
Краток опис: (макс. 300 зборови)	Оваа најдобра практика се однесува на образовни иницијативи спроведени во Кипар кои беа насочени кон подучување на гурбетча (курбетча), малцински контакт-јазик кој традиционално го зборува ромската заедница Гурети. Во одредени училишни контексти, вклучувајќи ги и иницијативите спроведени на ниво на основно образование во Лимасол, гурбетча се предавал како неформален, воннаставен предмет, во соработка со училишното раководство и со институционална поддршка од Министерството за образование и култура. Главната цел на овие иницијативи не беше ограничена само на јазична настава, туку се прошири и на признавањето и валидацијата на ромскиот јазичен и културен идентитет во училишната средина. Со воведувањето на гурбетча во образовната средина, иницијативата директно се спротивстави на антициганизмот, спротивставувајќи се на стигмата, невидливоста и негативните стереотипи поврзани со употребата на ромскиот јазик. Наставниот пристап беше збогатен преку интердисциплинарни активности, вклучувајќи развој на двојазичен лексички материјал, раскажување приказни и културно релевантни образовни ресурси. За време на часовите, децата беа изложени на употреба на едноставни дигитални апликации и игровни активности за поддршка на учењето на јазикот и ангажманот. Сепак, овие алатки се користеа на ограничен и дополнителен начин и не беа дел од структурирана, педагошки интегрирана гејмифицирана рамка. Образовниот материјал и игрите што се користеа за време на часовите беа развиени од наставничката и истражувачка д-р Крисо Пелекани како дел од нејзините наставни обврски во училиштето и беа засновани на нејзиното докторско истражување и академска документација за Гурбетча. Ова обезбеди лингвистичка точност, културна релевантност и усогласеност со животните искуства на ромската заедница Гурбети. Иако Гурбетча моментално не се нуди како формална наставна програма во рамките на јавниот образовен систем, овие иницијативи претставуваат значајно образовно искуство и силен пример за културно одзивна и на истражување заснована пракса. Во исто време, тие ја истакнуваат потребата да се премине од

Co-funded by the European Union

Финансирано од Европската Унија. Сепак, изразените ставови и мислења се исклучиво на авторот(ите) и не мора да ги одразуваат ставовите на Европската Унија или на Извршната агенција за образование и култура на Европската Унија (EACEA). Ниту Европската Унија, ниту EACEA не можат да се сметаат за одговорни за нив. Број на проект: 2025-1-DE04-KA220-YOU-000359457

	ад-хок дигитална употреба кон намерно дизајнирани, културно втемелени и игрифицирани средини за учење, што е во директна согласност со целите на тековниот проект.
Трендови и потенцијални придобивки од оваа најдобра практика (макс. 250 зборови)	Оваа најдобра практика ги одразува пошироките европски трендови во образованието по наследствен јазик, заштитата на малцинските јазици и културно-одговорната педагогија како ефективни стратегии за борба против дискриминацијата и социјалното исклучување. Признавањето на малцинските јазици во образовните средини придонесува не само за јазичната разновидност, туку и за еднаквоста, инклузијата и социјалната кохезија. Наставата по гурбетча директно се справува со антициганизмот преку валидација на историски маргинализиран ромски јазик во рамките на формална средина за учење. Ова признание ја поддржува позитивната формација на идентитетот, ја намалува интернализираната стигма и го зајакнува чувството на припадност кај учениците. За ромските деца, тоа што го гледаат својот јазик и култура позитивно одразени во училишните контексти ја зголемува самодовербата и мотивацијата поширок да се вклучат во образованието. Ограничената, но значајна употреба на дигитални апликации за време на часовите ја покажува отвореноста на учениците кон учење поткрепено со технологија. Ова создава јасен потенцијал за понатамошен развој преку гејмифицирани и интерактивни пристапи, кои можат да ја зголемат достапноста, ангажманот и одржливоста. Кога е комбинирано со содржина заснована на културата, учењето преку игри може да функционира како моќна алатка и за оживување на јазикот и за образование против дискриминација.
Како оваа најдобра практика може да се користи/пренесе (макс. 250 зборови)	Оваа најдобра практика може да се пренесе во други образовни и заеднички контексти преку неформални, модуларни и дигитални формати на учење. Училиштата, младинските центри и организациите од заедницата можат да усвојат слични иницијативи преку соработка со ромските заедници, едукаторите, лингвистите и дигиталните дизајнери за да се обезбеди културна точност и релевантност. Преносливоста може да се подобри преку систематски развој на игрифицирани алатки за учење, како што се интерактивни игри за раскажување приказни, предизвици со вокабулар, потраги и дигитални наративи засновани на јазикот гурбетча и ромското културно наследство. Овие алатки можат да ги користат и Ромите и не-Ромите, промовирајќи меѓукултурно разбирање и спротивставувајќи се на антициганизмот во инклузивни и нестигматизирачки средини. Клучен елемент на преносливоста е пристапот на дизајнирање заснован на истражување, каде што едукативните игри и материјали се темелат на лингвистичка документација и знаење од заедницата. Овој модел овозможува

Co-funded by the European Union

Финансирано од Европската Унија. Сепак, изразените ставови и мислења се исклучиво на авторот(ите) и не мора да ги одразуваат ставовите на Европската Унија или на Извршната агенција за образование и култура на Европската Унија (EACEA). Ниту Европската Унија, ниту EACEA не можат да се сметаат за одговорни за нив. Број на проект: 2025-1-DE04-KA220-YOU-000359457

	приспособување на други јазици на малцинствата и контексти, притоа одржувајќи го педагошкиот интегритет. Интеграцијата во поширoки програми за антидискриминација, државјанство или интеркултурна едукација може дополнително да го зајакне влијанието.
Линк до веб-страницата:	https://cps.ceu.edu/sites/cps.ceu.edu/files/attachment/basicpage/3034/rcm-civil-society-monitoring-report-1-cyprus-2017-eprint-fin.pdf (страница 12) https://rm.coe.int/6th-opinion-cyprus-en/4880294c55 (страница 25)
Повеќе информации:	Академско истражување и докторска документација за Гурбетча; наставно-практична настава во училиште и образовен материјал развиени од д-р Крисо Пелекани Необјавена работа од д-р Крисо Пелекани

Име на најдобра практика:	Заедничко одбележување на Меѓународниот ден на Ромите преку музика и културно учество
Држава:	Кипар
Краток опис:	Оваа најдобра практика се однесува на организирањето прослави за Меѓународниот ден на Ромите од страна на Здружението на Роми и пријатели,

Co-funded by the European Union

Финансирано од Европската Унија. Сепак, изразените ставови и мислења се исклучиво на авторот(ите) и не мора да ги одразуваат ставовите на Европската Унија или на Извршната агенција за образование и култура на Европската Унија (EACEA). Ниту Европската Унија, ниту EACEA не можат да се сметаат за одговорни за нив. Број на проект: 2025-1-DE04-KA220-YOU-000359457

(макс. 300 зборови)	спроведени во Кипар со активно учество на ромските и не-ромските заедници. Настаните обично се одржуваат во училишни установи или во заеднички простори во рамките на ромските населби, со што се обезбедува достапност, запознаеност и значајно локално вклучување. Централен елемент на прославата е музиката и колективниот културен израз. Настаните редовно вклучуваат учество на "Мулти-колор музик" / "Мусики Полихромиа", ученици од основното училиште "Агиос Антониос" во Лимасол и Роми од различни области на Кипар. Децата, младите и семејствата заедно учествуваат во музички настапи, пеење и заеднички активности, претворајќи ја прославата во простор за инклузија, видливост и меѓусебно признавање. Иницијативата има за цел да го оспори антициганизмот преку создавање позитивни и јавни претстави за ромската култура, надминувајќи ги стереотипните наративи. Со зближување на ромските и неромските учесници во заедничка културна прослава, практиката промовира дијалог, разбирање и социјална кохезија. Важно е што Ромите не се претставени како пасивни приматели на активности за инклузија, туку како активни придонесувачи и ко-креатори на настанот. Покрај својата симболична вредност, прославата функционира како едукативна практика за градење заедница, зајакнувајќи го чувството на припадност кај ромските деца и зајакнувајќи ги врските помеѓу училиштата, заедниците и организациите на граѓанското општество.
Трендови и потенцијални придобивки од оваа најдобра практика (макс. 250 зборови)	Оваа практика ги одразува пошироките европски трендови кои промовираат културно учество предводено од заедницата и пристапи засновани на уметноста како ефикасни алатки за борба против дискриминацијата и социјалното исклучување. Прославувањето на Меѓународниот ден на Ромите преку инклузивни културни настани е во согласност со политиките кои ја нагласуваат видливоста, учеството и признавањето на малцинските култури. Клучните придобивки вклучуваат: ● зголемена видливост на ромската култура во јавните и образовните простори, ● намалување на предрасудите преку директна интеракција и заеднички искуства, ● зајакната самодоверба и гордост кај ромските деца и млади, ● зголемена меѓукултурна свест кај не-ромите учесници, ● посилна соработка помеѓу училиштата, заедниците и граѓанското општество.

Co-funded by the European Union

Финансирано од Европската Унија. Сепак, изразените ставови и мислења се исклучиво на авторот(ите) и не мора да ги одразуваат ставовите на Европската Унија или на Извршната агенција за образование и култура на Европската Унија (EACEA). Ниту Европската Унија, ниту EACEA не можат да се сметаат за одговорни за нив. Број на проект: 2025-1-DE04-KA220-YOU-000359457

	Со одржување во познати средини како што се училишта или заеднички простори, прославите ги намалуваат бариерите за учество и поттикнуваат широка вклученост на заедницата. Повторливата природа на настанот поддржува континуитет и долгорочно влијание, наместо изолирани или симболични дејства.
Како оваа најдобра практика може да се користи/пренесе (макс. 250 зборови)	Оваа најдобра практика може да се пренесе на други заедници преку поттикнување на соработка меѓу училиштата, општините и организациите на граѓанското општество во организирањето инклузивни културни настани поврзани со значајни денови за подигање на свеста, како што е Меѓународниот ден на Ромите. Активното вклучување на ромските заедници во планирањето и спроведувањето е од суштинско значење за да се обезбеди автентичност и да се избегне само симболичното вклучување. Моделот е приспособлив и може да вклучи дополнителни уметнички елементи како што се танц, театар или ликовна уметност. Дигиталните алатки, вклучувајќи видеоснимки, онлајн раскажување приказни или кратки документарци, можат да го прошират влијанието надвор од физичкиот настан и да допрат до поширока публика. Со вградување на таквите прослави во училишните календари или во локалните културни програми, оваа пракса може да придонесе за одржливо подигање на свеста и долгорочно намалување на антициганизмот.
Линк до веб-страницата:	https://www.facebook.com/p/CypRom-Cyprus-Roma-Association--100064799976910/?locale=el_GR
Повеќе информации:	Здружение на Роми и пријатели; Основно училиште "Свети Антониос" (Лимасол); Мулти-колор музика / Мусики Полихромиа; локални ромски заедници во Кипар

Име на најдобра практика:	Транскултурна самоорганизација на Ромите и не-Ромите
Држава:	Германија
Краток опис:	Иако "WIR SIND HIER!" WE ARE HERE RomaTrial е активна, *транскултурна ромска самоорганизација и интерактивна платформа* за културно образование,

Co-funded by the European Union

Финансирано од Европската Унија. Сепак, изразените ставови и мислења се исклучиво на авторот(ите) и не мора да ги одразуваат ставовите на Европската Унија или на Извршната агенција за образование и култура на Европската Унија (EACEA). Ниту Европската Унија, ниту EACEA не можат да се сметаат за одговорни за нив. Број на проект: 2025-1-DE04-KA220-YOU-000359457

(макс. 300 зборови)	фестивали за уметност и филм, театарски проекти, семинари — сите со цел да ја подигнат свеста против антициганизмот кај младите и имигрантите. "ИКАРУС: Берлин-Мите 2025" беше курирана од уметници и активисти од ромската и синти заедницата во Берлин. "ИКАРУС" е кратенка за "Меѓународен центар за уметничка репрезентација и обештето општество" и е тековна програма која, од август 2024 година, служи како надрегионална платформа, мрежа и простор за размена и рефлексија. "WIR SIND HIER!" (СМЕ ТУКА!), финансиран од сојузната програма "Demokratie leben!" (Живеј демократија!) и сојузната држава Берлин, постигна следново помеѓу 2020 и 2024 година: ● Оспособи група млади Роми како врсници-тренери против антициганизмот. ● Работилници за подигање на свеста за образовни професионалци и млади луѓе со вкупно 1.393 учесници ● разви театарска претстава во форумски стил со истото име, "Wir sind hier!" (Ние сме тука!), и ја изведе 26 пати пред 1.595 гледачи ● произведе учествувачки документарен филм "Amaro Filmos" и го прикажа 39 пати пред 1.559 гледачи ● организираа две специјализирани конференции ● организираа 18 забави за 60–80 млади Роми ● одржа бројни онлајн средби за вмрежување за размена на знаења меѓу актерите во образовното работење против антициганизмот од цела Германија
Трендови и потенцијални придобивки од оваа најдобра пракса (макс. 250 зборови)	Организацијата RomaTrial и нејзините иницијативи како *"WIR SIND HIER!"* и *ICARUS: Berlin-Mitte 2025* обезбедуваат значителни придобивки за ромската младина, имигрантските заедници и општеството во целина. Една од најважните придонеси е зајакнувањето на младите Роми преку програми за обука меѓу врсници. Опремувајќи ги со вештини за да го оспорат антициганизмот, организацијата поттикнува лидерство, отпорност и активно граѓанско учество. Овие обучувачи меѓу врсници стануваат примери за следење во нивните заедници, со што се зголемува влијанието на проектот далеку надвор од првичните учесници. Друга придобивка лежи во сеопфатните работилници за подигање на свеста, во кои беа вклучени над 1.300 учесници. Овие сесии не само што ги едуцираа професионалците и младите за дискриминацијата, туку и промовираа инклузивни ставови и меѓукултурно разбирање. Учесничката природа на проектите — како што се форум-театарската претстава *"Wir sind hier!"* и документарниот филм *"Amaro Filmos"* — овозможи гласовите на Ромите да се слушнат директно, зајакнувајќи ја нивната видливост и разбивајќи ги стереотипите. Претставите и проекциите допреа до илјадници луѓе, создавајќи простори за дијалог и размислување. На крајот, програмата ICARUS ја покажува трансформативната моќ

Co-funded by the European Union

Финансирано од Европската Унија. Сепак, изразените ставови и мислења се исклучиво на авторот(ите) и не мора да ги одразуваат ставовите на Европската Унија или на Извршната агенција за образование и култура на Европската Унија (EACEA). Ниту Европската Унија, ниту EACEA не можат да се сметаат за одговорни за нив. Број на проект: 2025-1-DE04-KA220-YOU-000359457

	на уметноста и активизмот. Со комбинирање на културната медијација со критичко размислување, таа ги оспорува доминантните наративи и го повикува општеството да замисли инклузивни иднини. Сè на сè, иницијативите на RomaTrial ги зајакнуваат маргинализираните заедници, промовираат еднаквост и придонесуваат за подемократско, почитувано и поразновидно општество.
Како оваа најдобра практика може да се користи/пренесе (макс. 250 зборови)	Моделот на најдобра пракса на RomaTrial покажува како културниот израз и образованието можат да бидат моќни алатки за општествени промени и нуди јасни патишта за пренос во други контексти. Со користење на филм, театар, фестивали, изложби и културни настани, RomaTrial ги изнесува животните искуства на Ромите и Синтите во јавноста, предизвикувајќи ги стереотипите и поттикнувајќи емпатија. Овој метод може да се примени во различни заедници преку партнерство со локални уметници, културни институции и организации од граѓанското општество за да се истакнат маргинализираните гласови и да се создадат инклузивни наративи. Едукативната програма *"WIR SIND HIER!"* обезбедува уште еден преносliв елемент. Обуката на млади Роми како врсници-едукатори ги оспособува да комуницираат директно со своите врсници и едукатори, создавајќи мултипликаторски ефект во борбата против антициганизмот. Други организации би можеле да го приспособат овој модел со прилагодување на едукацијата од врсници на нивните заедници, осигурувајќи дека младите се зајакнати да ги водат напорите за подигање на свеста и да поттикнуваат дијалог за дискриминацијата и инклузијата. Подеднакво важен е пристапот на РомаТријал за градење мрежи, кој ги поврзува уметниците, активистите, едукаторите и креаторите на политики. Оваа колаборативна платформа ја зајакнува солидарноста и обезбедува културните иницијативи да бидат поврзани со поширoки структурни промени. Организациите во други региони би можеле да усвојат слични стратегии за да изградат инклузивни мрежи, поттикнувајќи соработка меѓу секторите и одржливо застапување. Во суштина, практиките на РомаТријал покажуваат дека комбинирањето на културната креативност со образованието и вмрежувањето може да ги разбие предрасудите, да ги засили маргинализираните перспективи и да инспирира инклузивни иднини. Пренесувањето на овој модел бара приспособување на неговите основни принципи — уметничка видливост, зајакнување на врсниците и соработнички мрежи — на локалните реалности, што го прави разновиден и влијателен пристап.

Co-funded by the European Union

Финансирано од Европската Унија. Сепак, изразените ставови и мислења се исклучиво на авторот(ите) и не мора да ги одразуваат ставовите на Европската Унија или на Извршната агенција за образование и култура на Европската Унија (EACEA). Ниту Европската Унија, ниту EACEA не можат да се сметаат за одговорни за нив. Број на проект: 2025-1-DE04-KA220-YOU-000359457

Линк до веб-страницата:	https://romatrial.org/ https://romatrial.org/projekte/wir-sind-hier/?utm
Повеќе информации:	Н/П

Име на најдобра практика:	Јакнење на капацитетите на младинските работници за борба против дискриминацијата врз Ромите
Држава:	Германија
Краток опис: (300 зборови најмногу)	Оваа практика ја зајакнува способноста на младинските работници да се борат против антициганизмот и да ја промовираат инклузијата преку неформални методи на образование како што се *Жива библиотека* и Едукација за човекови права (ЕЧП). Нејзините цели се да ги опреми младинските работници и множителите со практични вештини, да ја подигне свеста за дискриминацијата и нејзините штетни последици и да поттикне толеранција, почит и меѓукултурно разбирање со фокус на ромската култура. Клучни активности вклучуваат: ● Онлајн курс за обука за антициганизам и говор на омраза: Ги подобри позитивните ставови, комуникациските вештини, самосликата и разбирањето на човековите права кај учесниците, истовремено мотивирајќи ги да ги оспоруваат предрасудите и да се вклучат во дијалог. ● Младинска размена "Рома идентитет = Европски идентитет": Организирана околу Меѓународниот ден на Ромите, оваа размена ги обедини ромските и не-ромските млади за да го истражат идентитетот, историјата и достигнувањата, користејќи танц, театар и музика за да изградат гордост и да кулминира со јавен настап. ● Семинар "Рома Мобилни Книги": Се примени методот Жива библиотека за да се поттикне свеста и посветеноста кај младинските работници за справување со исклучувањето и дискриминацијата, истакнувајќи го непропорционалното влијание на говорот на омраза и злосторствата од омраза врз ромските заедници. Со комбинирање на обука, интеркултурна размена и иновативни образовни алатки, оваа практика ги оспособува младинските работници да ги оспоруваат стереотипите, да го зајакнат ромското идентитет и да градат инклузивни општества. Таа е во согласност со приоритетите на ЕУ за борба против

Co-funded by the European Union

Финансирано од Европската Унија. Сепак, изразените ставови и мислења се исклучиво на авторот(ите) и не мора да ги одразуваат ставовите на Европската Унија или на Извршната агенција за образование и култура на Европската Унија (EACEA). Ниту Европската Унија, ниту EACEA не можат да се сметаат за одговорни за нив. Број на проект: 2025-1-DE04-KA220-YOU-000359457

	антициганизмот и расизмот, придонесувајќи за долгорочна социјална кохезија и почит кон човековите права.
Трендови и потенцијални придобивки од оваа најдобра практика (макс. 250 зборови)	Овој проект одразува растечки европски тренд на користење неформални методи на образование — како што се образование за човекови права (HRE) и Жива библиотека — за зајакнување на младинските работници во справувањето со дискриминацијата. Низ Европа, сè повеќе се признава дека традиционалните пристапи сами по себе се недоволни за справување со упорниот антициганизам. Наместо тоа, се усвојуваат искуствени и партиципативни методи за поттикнување на дијалог, емпатија и меѓукултурно разбирање. Проектот е во согласност со оваа промена, опремувајќи ги младинските работници и множителите со иновативни алатки за оспорување на предрасудите и унапредување на инклузијата на Ромите. Друг тренд е акцентот на врсничкото образование и меѓукултурните младински размени. Со обучување на Ромската младина како едукатори и организирање размени како *"Ромски идентитет = Европски идентитет"*, проектот го зајакнува ромскиот идентитет, истовремено градејќи мостови со не-ромските врсници. Ова го одразува поширокото движење кон иницијативи предводени од младите кои поттикнуваат гордост за наследството, меѓусебно почитување и активно граѓанство. Потенцијалните придобивки од овој проект се значајни. За Ромската младина, тој ја зголемува самодовербата, комуникациските вештини и посилното чувство на идентитет, намалувајќи ја ранливоста на исклучување и говор на омраза. За младинските работници, тој обезбедува практични стратегии за справување со дискриминацијата во нивната секојдневна работа, правејќи ги поефективни двигатели на промени. На општествено ниво, проектот поттикнува толеранција, интеркултурен дијалог и почит кон човековите права, придонесувајќи за долгорочна општествена кохезија. Со комбинирање на обука, културна размена и подигање на свеста, оваа иницијатива не само што се бори против антициганството, туку и служи како пример за практики што можат да се пренесат и да се приспособат низ Европа за да се зајакнат инклузивните општества
Како оваа најдобра практика може да се користи/пренесе (макс. 250 зборови)	Практиката за градење капацитети на младинските работници за борба против дискриминацијата врз Ромите нуди флексибилен модел што може да се приспособи во различни образовни и заеднички средини. Во училиштата, употребата на неформални методи како што се Едукација за човекови права (ЕЧП) и Живата библиотека може да ги надополни формалните наставни програми со создавање интерактивни простори каде што учениците се занимаваат директно со прашањата за предрасуди, стереотипи и човекови права. Наставниците и младинските работници можат да бидат обучени да ги олеснуваат овие методи, поттикнувајќи дијалог и емпатија меѓу различните групи ученици. Младинските центри можат да го усвојат пристапот на врсничка едукација, зајакнувајќи ги

Co-funded by the European Union

Финансирано од Европската Унија. Сепак, изразените ставови и мислења се исклучиво на авторот(ите) и не мора да ги одразуваат ставовите на Европската Унија или на Извршната агенција за образование и култура на Европската Унија (EACEA). Ниту Европската Унија, ниту EACEA не можат да се сметаат за одговорни за нив. Број на проект: 2025-1-DE04-KA220-YOU-000359457

	Ромска и неромска младина да водат работилници, културни размени и креативни проекти. Активностите како театарот, музиката и танцот не само што градат гордост за идентитетот, туку и поттикнуваат меѓукултурно разбирање. Со организирање размени слични на *"Ромски идентитет = Европски идентитет"*, младинските центри можат да создадат безбедни средини за младите луѓе да го истражуваат наследството, да се борат против дискриминацијата и да ја слават различноста. Други организации, вклучително и невладини организации и групи од заедницата, можат да го искористат аспектот на градење мрежа од оваа практика за да ги поврзат едукаторите, активистите и креаторите на политики. Овој соработнички пристап обезбедува напорите за подигање на свеста да бидат одржливи и поврзани со поширок застапнички стратегии. Семинари како *"Roma Mobile Books"* можат да се повторуваат за да се поттикне дијалог помеѓу заедниците и институциите, со што се решаваат говорот на омраза и дискриминацијата на локално ниво. Сè на сè, практиката е многу преносliва: таа ги комбинира образованието, културниот израз и вмрежувањето на начини што ја зајакнуваат инклузијата, градат отпорност и го промовираат почитувањето на човековите права во повеќе контексти.
Линк до веб-страницата:	https://irm-inclusion.eu/projects/capacity-building-of-youth-workers-to-fight-discrimination-against-roma/
Повеќе информации:	НП

Име на најдобрата практика:	Проект DARE-Net: Десегрегација и акција за Ромите во образованието – Мрежа
Држава:	Романија, Унгарија, Чешка Република, Бугарија и Грција, САД
Краток опис: (300 зборови максимум)	DARE-Net (Мрежа за десегрегација и акција за Ромите во образованието) е транснационална иницијатива координирана од Европскиот центар за ромски права и спроведена во неколку европски земји, вклучително и Грција. Проектот директно се справува со антициганизмот во образованието преку фокусирање на училишната сегрегација, дискриминаторските практики и нееднаквиот пристап до квалитетно образование за ромските деца и млади, кои се широко признати како структурни манифестации на антициганизмот. Главната цел на DARE-Net е да воспостави одржлива мрежа на организации од цивилното општество, Роми и не-Роми, едукатори, истражувачи и актери од заедницата кои заеднички работат на борба против образовната сегрегација и

Co-funded by the European Union

Финансирано од Европската Унија. Сепак, изразените ставови и мислења се исклучиво на авторот(ите) и не мора да ги одразуваат ставовите на Европската Унија или на Извршната агенција за образование и култура на Европската Унија (EACEA). Ниту Европската Унија, ниту EACEA не можат да се сметаат за одговорни за нив. Број на проект: 2025-1-DE04-KA220-YOU-000359457

	дискриминација. Во Грција, проектот придонесе за мапирање на дискриминаторските практики во образованието, подигање на свеста за антициганството како системски проблем и промовирање на десегрегацијата како обврска за човекови права, наместо како хуманитарен или социјален пристап. Клучните активности на проектот вклучуваа градење капацитети за локалните чинители и медијатори, размена на добри практики на европско ниво и развој на практични алатки и упатства со цел поддршка на политиките за инклузивно образование. Проектот ја нагласи важноста на застапувањето засновано на докази, вклученоста на заедницата и соработката со јавните власти за справување со антициганизмот вкоренет во образовните системи. Со тоа што ја третираше училишната сегрегација како повреда на основните права и форма на антициганизам, DARE-Net придонесе за поместување на јавниот дискурс и професионалната пракса од наративи засновани на недостатоци кон еднаквост, инклузија и одговорност. Неговата мрежна структура и фокусот на образованието го прават особено релевантен за интервенции насочени кон младите и за долгорочна социјална инклузија.
Трендови и потенцијални придобивки од оваа најдобра практика (макс. 250 зборови)	DARE-Net одразува поширок европски тренд кон признавање на антициганизмот како структурен и институционален феномен, наместо како збир на изолирани дискриминаторски инциденти. Една од клучните предности на оваа најдобра практика е нејзиниот експлицитен фокус на образованието како критично место каде што се репродуцира антициганизмот, но и каде што може да се постигне долгорочна промена. Проектот ги покажува придобивките од соработката заснована на мрежа, обединувајќи ромски организации, невладини организации за човекови права, едукатори и застапници за политики за заеднички да се справат со дискриминацијата. Овој пристап ја зајакнува заедничката разбирање, ја намалува фрагментацијата меѓу актерите и овозможува координирани напори за застапување на национално и на европско ниво. Уште една важна придобивка лежи во акцентот на проектот на градење капацитети и размена на знаења, што ја подобрува способноста на локалните чинители и професионалци да ги идентификуваат, оспоруваат и спречуваат дискриминаторските практики. Со опремување на засегнатите страни со практични алатки и аргументи засновани на права, DARE-Net поддржува поинформиран ангажман со јавните власти и образовните системи. За ромската младина, потенцијалните придобивки вклучуваат подобрен пристап до инклузивни образовни средини, намалена изложеност на дискриминаторски третман и зголемени можности за учество и зајакнување. На системско ниво, проектот придонесува за политички дијалог за десегрегација и еднаквост, зајакнувајќи ја врската помеѓу стандардите за човекови права и секојдневната образовна пракса.

Co-funded by the European Union

Финансирано од Европската Унија. Сепак, изразените ставови и мислења се исклучиво на авторот(ите) и не мора да ги одразуваат ставовите на Европската Унија или на Извршната агенција за образование и култура на Европската Унија (EACEA). Ниту Европската Унија, ниту EACEA не можат да се сметаат за одговорни за нив. Број на проект: 2025-1-DE04-KA220-YOU-000359457

Како оваа најдобра пракса може да се користи/пренесе (макс. 250 зборови)	Моделот на DARE-Net е многу преносliв на други национални и локални контексти каде што антициганизмот се манифестира преку сегрегација, дискриминација или нееднаков пристап до образование. Неговата основна сила лежи во неговата флексибилна структура заснована на мрежа, која може да се приспособи на различни институционални, правни и културни средини. Преносливоста може да се постигне со воспоставување локални или национални мрежи кои ги обединуваат младинските работници, едукаторите, претставниците на ромската заедница, организациите на граѓанското општество и носителите на политики. Методологиите на проектот — како што се работилници за градење капацитети, учење од врсници, застапување засновано на докази и размена на добри практики — може да се интегрираат во работата со млади, неформалното образование и програмите за обука кои се занимаваат со антициганизмот. Во контекст на работата со млади, пристапот на DARE-Net може да се користи за развој на модули за обука за младински работници и едукатори за препознавање на структурен антициганизам, оспорување на стереотипи и промовирање на инклузивни образовни патеки. Неговата рамка заснована на права, исто така, го прави особено погоден за интеграција во иницијативи за застапување во политиката и демократско учество кои вклучуваат млади Роми и не-Роми. Конечно, акцентот на проектот на документирање, следење и ширење на добри практики ја поддржува одржливоста и проширувањето, овозможувајќи им на засегнатите страни да влијаат врз развојот на политики и институционалните промени надвор од животниот век на проектот.
Линк до веб-страницата:	https://www.errc.org/projects-and-campaigns/dare-net-project-desegregation-and-action-for-roma-in-education-network
Повеќе информации:	Времетраење на проектот: декември 2013 - ноември 2014

Име на најдобра практика:	ACADE-ME- Зајакнување на капацитетите за борба против антициганизмот и дискриминацијата во образованието
Држава:	Словенија, Грција, Бугарија, Унгарија, Србија и Италија

Co-funded by the European Union

Финансирано од Европската Унија. Сепак, изразените ставови и мислења се исклучиво на авторот(ите) и не мора да ги одразуваат ставовите на Европската Унија или на Извршната агенција за образование и култура на Европската Унија (EACEA). Ниту Европската Унија, ниту EACEA не можат да се сметаат за одговорни за нив. Број на проект: 2025-1-DE04-KA220-YOU-000359457

Краток опис: (макс. 300 зборови)	Проектот ACADE-ME има за цел да се спротивстави на длабоко вкоренетата предрасуда против Ромите и антициганизмот во образовниот сектор преку активно вклучување на ромските заедници и промовирање позитивни промени преку програми за обука, активности за подигање на свеста и развој на образовни и информативни ресурси. Финансиран од програмата на Европската Унија "Граѓани, еднаквост, права и вредности" (CERV), ACADE-ME го става образованието во центарот на борбата против дискриминацијата и социјалното исклучување. Проектот има за цел да го зголеми пристапот до податоци и знаења за влијанието и манифестациите на антициганството во образованието, да развие наставни материјали за дискриминацијата врз ромските ученици и да ги подобри капацитетите на едукаторите, професионалците и ромската младина да дејствуваат како амбасадори на промените. Исто така, тој е насочен кон зајакнување на ромските дипломци, студенти и млади Ромки со академско образование, поттикнувајќи ги да ги инспирираат своите заедници и да ја промовираат инклузијата. Преку истражување, обука и заеднички активности во повеќе земји, вклучително и Грција, проектот придонесува за подобрување на разбирањето на институционалниот и општествениот расизам и поддржува стратегии за укинување на бариерите како што се школската сегрегација, ниските академски очекувања и ограничените ресурси кои ги одржуваат циклусите на исклучување.
Трендови и потенцијални придобивки од оваа најдобра практика (макс. 250 зборови)	ACADE-ME се усогласува со растечкиот тренд во проектите против расизмот и за зајакнување на младите кои комбинираат образование, истражување и ангажман на заедницата за да се справат со структурната дискриминација. Со развивање на приспособена обука за едукаторите и студентите, проектот ја подобрува способноста на засегнатите страни да препознаат и да се спротивстават на дискриминаторските практики, вклучително и антициганизмот, во образовните средини. Развојот на отворени образовни ресурси и алатки засновани на докази поддржува одржливо градење капацитети во рамките на училиштата и заедниците, придонесувајќи за поинклузивна средина за учење за Ромската младина. Покрај тоа, зајакнувањето на младите Роми, особено жените, да дејствуваат како позитивни примери, поттикнува активност кај маргинализираните групи, промовирајќи отпорност, лидерство во заедницата и меѓугрупно разбирање. Транснационалната природа на ACADE-ME исто така го олеснува размената на добри практики и споредбеното учење низ различни европски контексти. Овие елементи ја зголемуваат општествената свест за пристрасноста, ја зајакнуваат застапеноста за еднакви права и ја зголемуваат видливоста на антициганството како централно прашање во политиките за образование и инклузија.
Како оваа најдобра практика може да се користи/пренесе (макс. 250 зборови)	Пристапот на ACADE-ME е многу преносliв на други контексти кои се соочуваат со антициганизам во образованието. Неговата методологија — која комбинира истражување, обука, градење капацитети и учество на заедницата — може да се приспособи на локалните потреби преку прилагодување на образовните модули и стратегиите за подигање на свеста на специфичните социо-културни реалности. Училиштата, универзитетите и младинските организации можат да ги интегрираат

Co-funded by the European Union

Финансирано од Европската Унија. Сепак, изразените ставови и мислења се исклучиво на авторот(ите) и не мора да ги одразуваат ставовите на Европската Унија или на Извршната агенција за образование и култура на Европската Унија (EACEA). Ниту Европската Унија, ниту EACEA не можат да се сметаат за одговорни за нив. Број на проект: 2025-1-DE04-KA220-YOU-000359457

	резултатите од проектот, како што се наставните материјали и наставните програми за обука, за да ги зајакнат иницијативите против дискриминација во рамките на формалното и неформалното образование. Покрај тоа, зајакнувањето на ромските ученици и дипломци како амбасадори на позитивни промени може да послужи како инспирација за слични стратегии водени од врсници во други региони, помагајќи во разбивањето на стереотипите и унапредувањето на меѓукултурниот дијалог. Локалните и регионалните образовни власти можат да ја искористат доказната основа на проектот за да го информираат развојот на политики, да ја поддржат обуката на наставници за антипристрасност и да воспостават мрежи на практичари посветени на инклузивното образование. На крајот, приспособувањето на моделот ACADE-ME поддржува системски промени преку вградување на принципите против расизмот во образовните системи и поттикнување на соработнички ангажман помеѓу ромските заедници, едукаторите и носителите на политики.
Линк до веб-страницата:	https://academe-project.eu/
Повеќе информации:	-

Име на најдобра практика:	Програма ROMACTED II РОМАКТЕД, "Промовирање на добро владеење и зајакнување на Ромите на локално ниво"
Држава:	Северна Македонија
Краток опис: (300 зборови најмногу)	ROMACTED Фаза II се надградува врз достигнувањата од првата фаза со зајакнување на пристапот заснован на човекови права кон инклузијата на Ромите, со посебно внимание на состојбата на вратените лица. Програмата обезбедува вратените Роми да не бидат исклучени од механизмите на локалното управување, туку да бидат активно интегрирани во структурите на заедницата. Нивните специфични предизвици — како што се реинтеграцијата во образованието, пристапот до домување, можностите за вработување и социјалните услуги — се земаат предвид при изработката на листите на приоритети преку проценките на заедницата. Клучна карактеристика на програмата е вклучувањето на претставници на Ромите вратени дома во Групите за акција на заедницата (CAGs). Овој партиципативен механизам го зајакнува гласот на вратените дома во локалното донесување

Co-funded by the European Union

Финансирано од Европската Унија. Сепак, изразените ставови и мислења се исклучиво на авторот(ите) и не мора да ги одразуваат ставовите на Европската Унија или на Извршната агенција за образование и култура на Европската Унија (EACEA). Ниту Европската Унија, ниту EACEA не можат да се сметаат за одговорни за нив. Број на проект: 2025-1-DE04-KA220-YOU-000359457

	одлуки, а истовремено поттикнува дијалог помеѓу општините и ромските заедници. Со вградување на перспективите на вратените дома во локалните акциски планови, ROMACTED II промовира правичен пристап до ресурси и услуги и им помага на општините да осмислат интервенции кои одговараат на вистинските потреби. Програмата, исто така, ја нагласува изградбата на капацитети за локалните власти и ромското граѓанско општество, поттикнувајќи соработка и доверба. Преку обука, менторство и партиципативно планирање, општините се поддржуваат да усвојат инклузивни практики на управување. Во исто време, ромските заедници се зајакнуваат да ги артикулираат своите приоритети и да ја следат имплементацијата. РОМАКТЕД II се спроведува во неколку земји од Западен Балкан, вклучително и Северна Македонија, усогласувајќи се со стандардите на ЕУ и Советот на Европа за еднаквост и недискриминација. Неговата методологија го комбинира развојот на заедницата со институционалната одговорност, осигурувајќи дека инклузијата на Ромите не се третира како привремен проект, туку како структурен дел од локалното управување. На овој начин, РОМАКТЕД Фаза II придонесува за одржливо зајакнување на Ромите, ја зајакнува демократската партиципација и се справува со системските бариери со кои се соочуваат вратените Роми, истовремено промовирајќи меѓукултурен дијалог и социјална кохезија на локално ниво.
Трендови и потенцијални придобивки од оваа најдобра пракса (макс. 250 зборови)	РОМАКТЕД II одразува поширок европски тренд кон вградување на ромската инклузија во структурите на локалното управување, наместо да се третира како привремен проект. Со примена на пристап заснован на човекови права, програмата обезбедува ромските заедници, вклучително и вратените лица, да бидат систематски интегрирани во општинското планирање и донесувањето одлуки. Овој тренд ја истакнува промената од ад хок интервенции кон одржливи, институционализирани практики кои ја зајакнуваат одговорноста и транспарентноста на локално ниво. Еден забележителен тренд е акцентот на партиципативните механизми, како што се Групите за акција на заедницата, кои ги воведуваат претставниците на Ромите во директен дијалог со општинските власти. Овој модел на партиципативно управување не само што ги зајакнува ромските заедници, туку и гради доверба меѓу граѓаните и институциите. Друг нов тренд е усогласувањето на локалните

Co-funded by the European Union

Финансирано од Европската Унија. Сепак, изразените ставови и мислења се исклучиво на авторот(ите) и не мора да ги одразуваат ставовите на Европската Унија или на Извршната агенција за образование и култура на Европската Унија (EACEA). Ниту Европската Унија, ниту EACEA не можат да се сметаат за одговорни за нив. Број на проект: 2025-1-DE04-KA220-YOU-000359457

	стратегии со стандардите на ЕУ и на Советот на Европа, со што се обезбедува кохерентност со пошироките европски рамки за еднаквост и недискриминација. Потенцијалните придобивки од оваа пракса се значителни. За ромските заедници, таа го подобрува пристапот до образование, домување, вработување и здравствена заштита преку вградување на нивните приоритети во локалните акциски планови. За општините, таа ја подобрува ефикасноста на политиките преку засновање на одлуките на потребите на заедницата и поттикнување на социјалната кохезија. На општествено ниво, ROMACTED II придонесува за намалување на антициганизмот преку промовирање на меѓукултурен дијалог и подигање на свеста за правата на Ромите.
Како оваа најдобра практика може да се користи/пренесе (макс. 250 зборови)	Практиката е особено погодна за општините каде што маргинализираните популации доживуваат системска дискриминација или имаат ограничен пристап до услуги. Со вклучување на претставници од овие групи во локалните структури за донесување одлуки, моделот обезбедува нивните приоритети да се одразат во акциските планови и буџетите. Овој партиципативен пристап може да се примени не само за вклучување на Ромите, туку и за други ранливи заедници, како што се мигрантите, вратените лица или етничките малцинства, со што се зајакнува социјалната кохезија. Преносливоста лежи и во акцентот на програмата на стандардите за човекови права и усогласеноста со рамките на ЕУ и Советот на Европа. Ова обезбедува заедничка референтна точка за општините од различни земји, што го олеснува приспособувањето, истовремено одржувајќи конзистентност со меѓународните обврски. Покрај тоа, фокусот на практични алатки — како што се мапирање на заедницата, листи со приоритети и механизми за следење — обезбедува методологијата да може да се прошири или намали во зависност од локалните капацитети. Во суштина, ROMACTED II покажува дека инклузивното управување не е условено од контекстот, туку може да се пренесе низ региони и сектори. Неговиот партиципативен пристап заснован на права им нуди на општините испробана рамка за зајакнување на маргинализираните групи, градење доверба и институционализирање на еднаквоста како структурен дел од локалното управување.

Co-funded by the European Union

Финансирано од Европската Унија. Сепак, изразените ставови и мислења се исклучиво на авторот(ите) и не мора да ги одразуваат ставовите на Европската Унија или на Извршната агенција за образование и култура на Европската Унија (EACEA). Ниту Европската Унија, ниту EACEA не можат да се сметаат за одговорни за нив. Број на проект: 2025-1-DE04-KA220-YOU-000359457

Линк до веб-страницата:	https://pjp-eu.coe.int/en/web/roma-local-governance/about-the-project
Повеќе информации:	НП

Име на најдобра практика:	Мултикултурниот младински центар ДРОМ во Шуто Оризари
Држава:	Северна Македонија
Краток опис: (макс. 300 зборови)	Мултикултурниот младински центар ДРОМ, кој се наоѓа во Шуто Оризари, Северна Македонија, е организација на граѓанското општество предводена од Роми, посветена на зајакнување на младите, образование и борба против дискриминацијата. Со силен фокус на инклузијата на Ромите и меѓукултурниот дијалог, ДРОМ стана клучен актер во промовирањето на еднаквоста и поттикнувањето на учеството на заедницата. На 8 април 2025 година, Општина Шуто Оризари го отвори првиот Ресурсен центар за вратените лица и други маргинализирани групи. На свеченото отворање присуствуваа градоначалникот Курто Дудуш, заменик-резидентен претставник на УНДП, Ана Чернишова, претставници на Делегацијата на Европската Унија и други меѓународни партнери. Центарот претставува пионерска иницијатива во Северна Македонија, осмислена да обезбеди структурирана поддршка за Ромите вратени од земјите на ЕУ, како и за други ранливи групи. Објектот, модерна и енергетски ефикасна зграда со површина од 310 квадратни метри, се очекува да опфати приближно 1.000 вратени Роми, додека ќе служи и на поширокатa локална популација. Нејзините цели вклучуваат подобрување на координацијата меѓу локалните засегнати страни, подобрување на можностите на пазарот на труд за вратените лица и придонес кон подобри услови за живот. Работејќи под јурисдикција на Општината, Центарот ќе соработува тесно со ресорните министерства, владините агенции, општинските организации и невладини организации, обезбедувајќи сеопфатен пристап кон реинтеграцијата и вклучувањето.

Co-funded by the European Union

Финансирано од Европската Унија. Сепак, изразените ставови и мислења се исклучиво на авторот(ите) и не мора да ги одразуваат ставовите на Европската Унија или на Извршната агенција за образование и култура на Европската Унија (EACEA). Ниту Европската Унија, ниту EACEA не можат да се сметаат за одговорни за нив. Број на проект: 2025-1-DE04-KA220-YOU-000359457

Трендови и потенцијални придобивки од оваа најдобра пракса (макс. 250 зборови)	Потенцијални придобивки од оваа практика: - Зајакнување на младите и лидерство: Со обезбедување безбедни простори и обука, ДРОМ им помага на ромските млади да развијат самодоверба, лидерски вештини и способност да се вклучат во граѓански и политички процеси. - Подобрени резултати во образованието: Наставниот процес, работилниците и кампањите за подигање на свеста ја намалуваат стапката на напуштање на училиштето и го зајакнуваат учеството на Ромите во формалното образование. - Кохезија на заедницата: Активностите за интеркултурен дијалог поттикнуваат доверба меѓу ромската и неромската заедница, намалувајќи ги предрасудите и промовирајќи социјална кохезија. - Поддршка за вратените лица: Моделот на Центарот за ресурси нуди практична поддршка за реинтеграција (вработување, домување, здравствена заштита), која може да се примени и во други општини. - Влијание врз политиките: Преку партнерства со ЕУ, УНДП и локалната власт, ДРОМ обезбедува гласовите на Ромите да бидат вклучени во донесувањето одлуки, зајакнувајќи го демократското учество. - Потенцијал за реплицирање: Моделот може да се пренесе во други општини или малцински заедници, покажувајќи како организациите на Ромите од локално ниво можат да го поткрепат инклузивното управување.
Како оваа најдобра практика може да се користи/пренесе (250 зборови максимум)	Отворен во април 2025 година, Центарот е модерен, енергетски ефикасен објект дизајниран да поддржи приближно 1.000 вратени Роми од земјите на ЕУ, а истовремено да служи и на поширокота локална популација. Тој обезбедува информации, директна помош и можности за социо-економско ангажирање, со фокус на подобрување на перспективите на пазарот на трудот, домувањето и пристапот до услуги. Со вклучување претставници на вратените лица во локалните структури и со координирање со министерствата, општинските тела и невладините организации, Центарот обезбедува ранливите групи да не бидат исклучени од процесите на донесување одлуки. Потенцијалните придобивки од оваа пракса можат да бидат значителни за зајакнување на лидерството и граѓанското учество на ромската младина, како и за намалување на пречките за реинтеграција и за поттикнување на довербата меѓу заедниците и институциите. Покрај тоа, моделот може да се пренесе: општините во други региони можат да го пресликаат пристапот со комбинирање на лидерството на локалната

Co-funded by the European Union

Финансирано од Европската Унија. Сепак, изразените ставови и мислења се исклучиво на авторот(ите) и не мора да ги одразуваат ставовите на Европската Унија или на Извршната агенција за образование и култура на Европската Унија (EACEA). Ниту Европската Унија, ниту EACEA не можат да се сметаат за одговорни за нив. Број на проект: 2025-1-DE04-KA220-YOU-000359457

	самоуправа со стручноста на невладините организации и меѓународната поддршка. Ова осигурува дека вратените лица и маргинализираните групи се зајакнати да учествуваат активно во општеството, додека општините имаат корист од подобрена социјална кохезија и поинклузивно управување. На овој начин, ДРОМ и Центарот за ресурси обезбедуваат репликабилна рамка за унапредување на ромската инклузија и борба против антициганизмот на локално ниво. Вакви центри би можеле да се отворат и во други градови или општини.
Линк до веб-страницата:	https://www.undp.org/north-macedonia/news/first-resource-centre-returnees-and-other-marginalized-groups-opens-municipality-shuto-orizari-marking-international-roma-day
Повеќе информации:	НП

Име на најдобра практика:	Протокол за постапување во сериозни случаи на антициганизам (Андалузија, Шпанија)
Држава:	Шпанија
Краток опис: (300 зборови најмногу)	Протоколот е пионерска институционална алатка во Шпанија, одобрена од Андлузискиот совет на Ромскиот народ, која има за цел да води координиран одговор на сериозни случаи на антициганизам. Тој се заснова на пристап заснован на консензус меѓу јавните и социјалните субјекти, што ја зајакнува неговата легитимност. Протоколот воспоставува јасни принципи на дејствување, како што се ставање на жртвата во центарот на случајот, гарантирање превенција и заштита од идни инциденти, промовирање почит кон различноста и обезбедување координација меѓу сите засегнати страни (јавни администрации, полиција, невладини организации, социјални и образовни служби) за да се овозможи брз и ефикасен одговор. Вклучува конкретни мерки како што се идентификација и прифаќање на случаи, правна и емоционална поддршка, здравствена заштита, како и образовни и

Co-funded by the European Union

Финансирано од Европската Унија. Сепак, изразените ставови и мислења се исклучиво на авторот(ите) и не мора да ги одразуваат ставовите на Европската Унија или на Извршната агенција за образование и култура на Европската Унија (EACEA). Ниту Европската Унија, ниту EACEA не можат да се сметаат за одговорни за нив. Број на проект: 2025-1-DE04-KA220-YOU-000359457

	медиумски активности за борба против стереотипите и дискриминаторската реторика. Протоколот обезбедува сеопфатен и структуриран содржински материјал за разбирање, спречување и справување со антициганството во заедницата, во училиште и во слободното време.
Трендови и потенцијални придобивки од оваа најдобра практика (макс. 250 зборови)	Потенцијалните придобивки од оваа практика се бројни. Една од придобивките на оваа практика е тоа што нуди јасна рамка за рано откривање и одговор на дискриминаторско однесување, што може да ја намали повторната жртвизација и да го зајакне доверувањето на ромската заедница во институциите. Понатаму, со промовирање на свесноста преку едукација и медиуми, таа ја поддржува позитивната трансформација на социјалните ставови кон културната разновидност.
Како оваа најдобра пракса може да се користи/пренесе (макс. 250 зборови)	Овој протокол може да послужи како приспособлив модел за проекти од овој тип кои користат гејмификација за борба против антициганизмот и промовирање на инклузијата. За таа цел, содржината на протоколот може да се трансформира во наративни елементи, тематски нивоа или предизвици во рамките на едукативни игри кои симулираат ситуации од реалниот живот со дискриминација. Еден пример би било создавање сценарија кои претставуваат вистински случаи на антициганизам во реални услови (како што се училишта), каде што учесниците мора да донесуваат одлуки врз основа на водечките принципи на протоколот (емпатија, почит итн.) за да продолжат понатаму и позитивно да ги решаваат конфликтите. Понатаму, може да се создадат дигитални модули за обука врз основа на 17-те линии на дејствување од протоколот, претворајќи ги во едукативни активности, интерактивни симулации или вежби со улоги кои поттикнуваат критичко размислување и соработка меѓу разновидни групи. Оваа практика може да ја инспирира и креацијата на ресурси за обука за професионалци кои работат со млади луѓе, интегрирајќи гимефикација како педагошка алатка за подигање на свеста и обезбедување обука за откривање и одговор на антициганско однесување.

Co-funded by the European Union

Финансирано од Европската Унија. Сепак, изразените ставови и мислења се исклучиво на авторот(ите) и не мора да ги одразуваат ставовите на Европската Унија или на Извршната агенција за образование и култура на Европската Унија (EACEA). Ниту Европската Унија, ниту EACEA не можат да се сметаат за одговорни за нив. Број на проект: 2025-1-DE04-KA220-YOU-000359457

Линк до веб-страницата:	https://www.juntadeandalucia.es/sites/default/files/2025-02/Protocolo_Actuacion_Antigitanismo.pdf
Повеќе информации:	

Име на најдобра практика:	Кратка насока за злосторства од омраза базирани на антициганизам
Држава:	Шпанија
Краток опис: (макс. 300 зборови)	Овој водич е практичен ресурс наменет да помогне во разбирањето, идентификувањето и одговарањето на злосторствата од омраза мотивирани од антициганизам. Поделен е на три дела: 1. Концептуална секција. 2. Дел за процесот на пријавување: каде да се пријави, процес и потребна документација. 3. Дел за жртвите: нивните права и практични примери за тоа како да постапат во најчестите случаи на дискриминација. Водичот е наменет како корисна и едноставна алатка за справување со овие видови кривични дела (и може да се прилагоди и за други дискриминаторски мотиви). Насочен е и кон потенцијалните жртви и кон професионалците кои работат со ранливи популации во областа на образованието, социјалните услуги и правото. Исто така, ја подига свеста за оваа специфична форма на расизам и дава едноставни насоки за справување со овие ситуации со соодветна чувствителност и важност.
Трендови и потенцијални придобивки од оваа најдобра практика	Во последниве години, во Шпанија се забележува зголемување на злосторствата од омраза врз расна и етничка основа. Материјали како овој помагаат да се истакне антициганството како форма на структурна расна дискриминација, придонесувајќи за подобро разбирање не само на жртвите, туку и на општата популација, преку препознавање на дејствија кои често се интернализираат како

Co-funded by the European Union

Финансирано од Европската Унија. Сепак, изразените ставови и мислења се исклучиво на авторот(ите) и не мора да ги одразуваат ставовите на Европската Унија или на Извршната агенција за образование и култура на Европската Унија (EACEA). Ниту Европската Унија, ниту EACEA не можат да се сметаат за одговорни за нив. Број на проект: 2025-1-DE04-KA220-YOU-000359457

(макс. 250 зборови)	"нормални" или "секојдневни", а во реалноста се дискриминаторски. Понатаму, овие ресурси не се практични само за потенцијалните жртви, туку и за професионалците кои работат со ранливи популации во различни области (образование, социјални услуги, правни услуги итн.), обезбедувајќи упатства и ресурси за тоа како да се справат со овие ситуации и/или да ги пријават, кои бараат специфичен пристап со оглед на чувствителноста на овие прашања.
Како оваа најдобра практика може да се користи/пренесе (макс. 250 зборови)	Овој водич може да послужи како модел за други европски земји каде што антициганизмот е проблем во секојдневниот живот. Неговиот едноставен и шематски стил овозможува неговата содржина да се јазично и културно приспособи на нормативната и социјалната рамка на секој контекст. Во рамките на проектот што моментално го развиваме, водичот може да се преведе во интерактивни и/или дигитални формати, интегрирајќи го во модули за обука приспособени на целната публика. Исто така, може да се користи за да се развијат едукативни материјали кои симулираат сценарија од реалниот живот за да се научи како да се препознаат и да се реагира на злосторства од омраза.
Линк до веб-страницата:	https://federacionkamira.com/wp-content/uploads/2024/04/GUIA-ANTIGITANISMO-2023.pdf
Повеќе информации:	

6. Заклучоци и препораки

Наодите од транснационалното истражување потврдуваат дека антициганизмот останува структурна и повеќедимензионална форма на расизам во сите земји учеснички. Влијае врз ромската младина не само во образованието, вработувањето и јавните услуги, туку и во дигиталните средини. Иако постои свесност за дискриминација кај и ромската и неромската младина, разбирањето на антициганизмот како специфичен, историски вкоренет и институционализиран феномен останува ограничено.

Во различни земји, и младите луѓе и младинските професионалци пријавуваат недостатоци во концептуалната јасност, практичните вештини за одговор, познавањето на механизмите за пријавување и самодовербата за интервенирање онлајн и офлајн. Структурните бариери како ниската доверба во институциите, стравот од стигматизација, ограничените безбедни простори и социо-економските тешкотии дополнително го ограничуваат учеството и ефективниот одговор.

Како одговор на овие заеднички обрасци, проектот ја идентификува потребата од сеопфатна стратегија за градење капацитети насочена кон младински професионалци и млади (Роми и не-Роми). Приоритетите вклучуваат зајакнување на критичката свест за структуриранот

Co-funded by the European Union

Финансирано од Европската Унија. Сепак, изразените ставови и мислења се исклучиво на авторот(ите) и не мора да ги одразуваат ставовите на Европската Унија или на Извршната агенција за образование и култура на Европската Унија (EACEA). Ниту Европската Унија, ниту EACEA не можат да се сметаат за одговорни за нив. Број на проект: 2025-1-DE04-KA220-YOU-000359457

антициганизам, подобрување на знаењето за правата и процедурите за пријавување во секоја земја учесничка, унапредување на комуникациските и вештините за решавање конфликти и развивање дигитална/медиумска писменост за да се спротивстави на говорот на омраза на интернет.

За професионалците, приоритетите вклучуваат специјализирана обука за антициганизам, фасилитирање чувствително кон траума, практични протоколи за одговор и инклузивен дизајн на игрификација. Деталните цели на учењето и структурираните приоритети за градење капацитети се претставени во Поглавје 4, кое ги преточува овие наоди во конкретни образовни насоки за следните фази на проектот.

Co-funded by the European Union

Финансирано од Европската Унија. Сепак, изразените ставови и мислења се исклучиво на авторот(ите) и не мора да ги одразуваат ставовите на Европската Унија или на Извршната агенција за образование и култура на Европската Унија (EACEA). Ниту Европската Унија, ниту EACEA не можат да се сметаат за одговорни за нив. Број на проект: 2025-1-DE04-KA220-YOU-000359457